

02 Bistandsarbeid:
Norsk ansatt opp-
levde kidnapping

26 Gry Larsen:
Noen lot møkka gro,
nå må det vaskes!

28 Portrettet:
Han har gransket
verdens ondskap

Norsk støtte til
afrikanske strykere
Side 32

BISTANDSAKTUELT

NR 2 – MARS 2018 www.bistandsaktuelt.no

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING

På vei mot et tryggere liv

Et frø av framtidige velferdsstater spirer i Afrika. Kenya lanserer nå alderstrygd for alle over 70 år. Uganda er på vei mot det samme. **Side 12**

Redusert arbeidsevne kan bety et liv i nød. I Uganda er sju av ti fattige over 65 år.
Foto: Sofi Lundin

tema:
Sosial
sikkerhet
8 sider

B-POSTABONNEMENT

Samler søppel, gir jobb
til 7000 etiopiere
Side 22

Aktuelt

■ LYKKE

Finnene lykkeligst i verden

Finland har den lykkeligste befolkningen i verden, ifølge FNs World Happiness Report 2018. Rapporten rangerer 156 land etter hvor lykkelig befolkningen i landene oppgir at den er. Norge er nummer to, Danmark nummer tre. Burundi, Den sentralafrikanske republikk og Sør-Sudan er de tre landene med den minst lykkelige befolkningen.

Hvordan nå de mest sårbare?

Leder

Økt levealder, kraftig redusert analfabetisme og redusert barnedød er eksempler på formidable framskritt i utviklingsland de siste tiårene. Andelen fattige har gått betydelig ned i mange land, ikke minst i store land som Kina og India.

Ekstrem fattigdom er likevel fortsatt et betydelig problem i en rekke land. Ikke minst i Afrika. Framskritt som økende levealder og redusert barnedødelighet bidrar i seg selv til nye utfordringer. Selv om en del fattige utviklingsland har økonomisk vekst, er den ujevnt fordelt og holder ikke tritt med veksten i befolkningstallet.

«Leave no one behind», lyder FNs nye, ambisiøse mål – for perioden fram til 2030. Fokuset skal særlig rettes mot sårbare land og marginaliserte grupper.

Slagordet er godt, men samtidig famler utviklingslandenes regjeringer og bistandsgivere etter effektive virkemidler. Hvordan skal vi nå de som faller utenfor og ikke får del i den økonomiske veksten? Hvordan skal vi nå helt ut til de som bor langt ute på landsbygda? Hvordan skal vi forbedre levekårene for de som ikke har en egen arbeidsevne?

I lys av slike enorme utfordringer er det viktig å være åpen for utprøving av nye virkemidler. Nye nasjonale programmer for sosial velferd – med kontantstøtte som et sentralt virkemiddel – er noe av det mest spennende som skjer på utviklingsområdet for tida. Slike programmer har vist seg som svært effektive i å nå langt ut, til de mest marginaliserte.

I Latin-Amerika er det velprøvd og godt dokumentert. Velferdsprogrammer i afrikanske land viser lovende resultater. Ordninger for alderstrygd og støtte til foreldreløse barn og sårbare grupper er introdusert i flere land. Effektene i form av redusert fattigdom og sårbarhet synes allerede å være dokumentert. Det samme gjelder ringvirkningene for mikroøkonomien i lokalsamfunnene.

Sammenlignet med tradisjonell bistand, som er forbundet med store utgifter til vestlig ekspertise, seminarer og kurs, kontroll og administrasjon, har de nye kontantstøtteprogrammer noen klare fordeler. Det er verdt å merke seg at mange av programmene er svært populære lokalt, og de skaper en ny dynamikk i forholdet mellom velgere og de valgte.

Fra norsk side synes både interessen og ekspertisen foreløpig å være begrenset. Vi mener det er på tide at også Norge involverer seg sterkere og bygger seg opp en større faglig ekspertise på området.

Sosial sikkerhet er tema for denne utgaven, side 12.

BISTANDSAKTUELT

Etablert 1998.

Ansvarlig redaktør: Gunnar Zachrisen

Bistandsaktuelt utgis i henhold til Fagpressens redaktørplakat og Lov om redaksjonell fridom i media. Eventuelle klager på artikler i avisen rettes direkte til bladets redaktør – gz@norad.no.

116 hjelpear

Det er farlig å være hjelpearbeider i de mest krevende humanitære krisene. Feltkoordinator Lindis Hurum trodde hun skulle dø da ti væpnede menn i november tok seg inn i Leger uten grensers leir i Den sentralafrikanske republikk.

Av Espen Røst

Jeg kjente maskingeværet i ryggen, og gikk mot kontoret der vi oppbevarte pengene.

Lindis Hurum forteller om da ti maskerte og væpnede menn tok seg inn på Leger uten grensers (MSF) base i byen Bangassou helt sør i Den sentralafrikanske republikk. Det var

rett etter midnatt 20. november i fjor, at den erfarne feltarbeideren ble vekket av «ubudne gjester». Sannsynligvis reddet hun livet ved at det fortsatt var penger i safen.

– De visste vel at vi betalte lønninger til de ansatte ved sykehuset. Hadde vi ikke hatt penger, hadde jeg nok ikke sittet her i dag.

■ KINA Kinesisk «Norad» på gang

Kina planlegger å opprette en egen institusjon som vil få hovedansvaret for landet store bistands- og utviklingsarbeid. Kinas «Norad» skal blant annet koordinere, utforme retningslinjer og «policy», evaluere og kontrollere på utviklingsfeltet.

■ BISTANDSBRANSJEN

30

stillinger skal kuttes i Norges Røde Kors. Organisasjonen håper å spare 40 millioner kroner hvert år. – Målet med omstillingen er å få mer igjen for hver krone, sier generalsekretær i Norges Røde Kors, Bernt Apeland til Bistandsaktuelt.

Tre hjelpearbeidere ble drept og en alvorlig skadet i et angrep mot den avsidesliggende byen Rann i nordøstre Nigeria 1. mars. Her ankommer en av de drepte flyplassen i Bornos delstatshovedstad Maiduguri.

Foto: Yasmina Guerda / OCHA

beidere drept på jobb i fjor

Etter at de maskerte mennene hadde tilranet seg en «stor pengesum» ble Hurum og en av hennes internasjonalt ansatte kolleger truet inn i en bil – og kidnappet. Da bilene stoppet i bushen etter et par kilometer på en humpete vei, trodde Lindis Hurum det var over. Hun trodde hun skulle dø.

– Det var jo egentlig ingen god grunn for at de skulle ta oss med på den kjøreturen. Da de stoppet trodde jeg de skulle drepe oss. Jeg bare håpet de ikke skulle voldta meg først.

Det vanskelige valget

Men de ti mennene med maskingevær og macheter lot hjelpearbeiderne returnere til basen og stakk med lønningsposen til nær 400 ansatte ved

det lokale sykehuset i Bangassou. Igjen stod den erfarne feltkoordinatoren og seks vettskremte hjelpearbeidere. Neste morgen skulle Lindis Hurum ta et av de vanskeligste valgene hun noensinne har tatt.

– Jeg sov ingenting den natten, og var veldig mye på telefon med hovedkontoret. Hver gang jeg sa ordene «vi må stenge» gråt jeg. Vi har bare to

«Det er også farligere å være frisør i Den sentralafrikanske republikk enn i Malawi»

Lindis Hurum, feltkoordinator i Leger uten grenser

Lindis Hurum, feltkoordinator i Leger uten grenser

Foto: NTB Scanpix

ting på prioriteringslista vår når vi er ute på oppdrag: Å redde pasientenes liv, og ivareta sikkerheten til teamet. For om jeg ikke har et team som kan jobbe uten fare for eget liv, kan vi heller ikke redde andres liv. Det endte med at vi evakuerte hele teamet, inkludert lokalt medisinsk personell vi hadde rekruttert i Bangui. Jeg var ute av Bangassou femten timer etter at jeg kjente det maskingeværet i ryggen.

Lindis Hurum sier at å stenge MSF's operasjon ved det lokale sykehuset og evakuere 58 hjelpearbeidere fra byen på grensa mot DR Kongo var ekstremt tungt.

– Jeg ble konfrontert med et av kjernedilemmaene i vårt arbeid: å bli for å redde andres liv, eller dra for å

redde vårt eget. Etter det brutale angrepet ble det tydelig at Bangassou var for farlig, at det ikke lenger var forsvarlig å jobbe der. Samtidig må det også ha en konsekvens at de ikke respekterer vårt arbeid: vi måtte tydeliggjøre at hjelpearbeidere ikke skal være et mål.

Dyster statistikk

I 2017 var det gjennomsnittlig tre angrep i måneden mot Leger Uten Grenser bare i Den Sentralafrikanske republikk. Det betyr nesten 40 hendelser på ett år. Også andre organisasjoner melder om lignende tall og for to uker siden ble seks bistandsarbeidere drept på oppdrag i det konfliktherjede landet. Samme uke ble også tre hjelpearbeidere drept og

4 Aktuelt

Lindis Hurum ledet Leger uten grensers operasjon ved det lokale sykehuset i Bangassou da 10 væpnede menn tok seg inn på organisasjonens leiområde – og tilranet seg en stor pengesum. Den erfarne feltkoordinatoren forteller at sikkerhetssituasjonen til slutt ble så prekær at hun valgte å evakuere. Foto: Christian Nestler / MSF

Anti-Balaka-milits fotografert sørøst i Den sentralafrikanske republikk i fjor. Sammen med den muslimske Seleka-militsen og en rekke andre grupperinger har militsen terrorisert befolkningen i det konflikt-herjede landet de siste årene. Politisk ustabilitet og vold har skapt en humanitær krise som har sendt mer enn en million mennesker på flukt i og utenfor landet. Foto: Alexis Huguet / AFP / NTB scanpix

– Bangassou er et utrolig vakkert sted, frodig og fargerikt. Men i mai ble byen angrepet av den kristne militsen anti-balaka, og lokale myndigheter flyktet byen sammen med alle andre hjelpeorganisasjoner og store deler av den muslimske befolkningen. Siden da har befolkningen vært overlatt til seg selv med unntak av sykehuset vi drev, forteller Lindis Hurum. Foto: MSF

minst tre skadet nordøst i Nigeria. De to angrepene bidro til en svært dystre statistikk: Bare så langt i år er 23 hjelpearbeidere drept på jobb.

Ifølge *Aid Worker Security Database* var 22 av disse lokalt ansatte i Syria, Nigeria, Sør-Sudan, Den sentralafrikanske republikk, Kenya, DR Kongo, Libya og Afghanistan. Databasen som jevnlig oppdateres med voldelige hendelser i bistanden kan fortelle at 116 hjelpearbeidere – de aller fleste lokalt ansatte – ble drept i 2017. I tillegg ble 40 skadet og 43 kidnappet.

Lindis Hurum mener denne statistikken er viktig å ta med seg når organisasjoner skal planlegge humanitære operasjoner i svært krevende omgivelser. Men:

– Det eneste jeg med sikkerhet kan lese ut av disse tallene er at det er farligere å være hjelpearbeider der det er krig og konflikt. Men det er også farligere å være frisør i Den sentralafrikanske republikk enn det er i Malawi.

Ingen eksakt vitenskap

Hurum poengterer at risikoanalyse og sikkerhetshåndtering er steds-spesifikk, og at tallene må analyseres utfra kontekst og hvert enkelt hendelsesforløp.

– Situasjonen og sikkerhetsdynamikken er svært forskjellig i Syria, Sør-Sudan og Den sentralafrikanske republikk. Da jeg var i Maiduguri i nordøstre Nigeria i fjor var det for eksempel slik at vi ikke beveget oss utenfor basen og sykehuset. Vi gikk ikke engang i butikken, fordi den største trusselen er selvmordsangrep fra Boko Haram på markeder og der vanlige folk oppholder seg. Slik er det ikke i Den sentralafrikanske republikk, der er det andre sikkerhetsutfordringer, sier Hurum. Hun understreker at sikkerhetsanalyse ikke er en eksakt vitenskap, men en krevende kontinuerlig prosess basert på kunnskap, intuisjon og erfaring.

Hun sier at hjelpeorganisasjoner har et stort ansvar, men at hver enkelt hjelpearbeider også må gjøre egne vurderinger før de reiser ut i felt.

– Humanitære hjelpeorganisasjoner må være villige til å ta risiko om vi skal hjelpe mennesker som lever i en konfliktzone, hvis ikke blir den sårbare sivilbefolkningen overlatt til seg selv. Noen vil kanskje si at Leger uten grenser til tider er uansvarlige da vi som organisasjon er mer villige til å ta risiko enn mange andre, men hver og en hjelpearbeider må også ta et personlig valg om man er villig til å utsette seg for potensiell risiko. Null risiko eksisterer ikke noe sted.

Should we stay?

– Men hva gjorde at du tok den endelige avgjørelsen om å evakuere?

– *Should we stay, or should we go* er en daglig diskusjon når man jobber i en slik konfliktsituasjon. Med angrepet ble det åpenbart at budskapet i dialogen vi hadde ført med ulike militsgrupper daglig de siste seks månedene ikke hadde nådd frem. Jeg reg-

net det som for farlig å bli, og mitt hovedansvar som leder og Leger Uten Grensers ansvar som arbeidsgiver, er å ta vare på sikkerheten til teamet. Vurderingen var at det var overveidende sannsynlig at noen kunne bli drept om vi ble værende, og i Bangassou tror jeg kanskje vi *pushet* den røde linja foran oss litt for lenge. I etterpåklokskapens lys, tror jeg vi burde pakket sammen før.

Lindis Hurum er nå hjemme i Norge og har tatt en pause for å «fordøye den voldsomme hendelsen» fra november. Hun sier hun vil forsøke å snu det vonde traumatiske opplevelsen til noe konstruktivt hun kan ta med tilbake i felt – når hun er klar igjen. Meldingene om at ni hjelpearbeidere ble drept i løpet av en uke – tre nordøst i Nigeria og seks i Den sentralafrikanske republikk, begge steder hun nylig har vært – rippet opp i hennes egne erfaringer.

– Jeg tenkte at det kunne vært meg. Det var fortvilende nyheter, selvsagt fordi det er dypt tragisk for de som ble rammet. Men jeg tenker også på de som samtidig rammes, de dette egentlig handler om; den lokale befolkningen vi er der for å hjelpe. Konsekvensene av slike angrep mot hjelpearbeidere er jo at de som trenger hjelp ofte blir overlatt til seg selv.

Skal tilbake i felt

Hun omtaler situasjonen i Den sentralafrikanske republikk som prekær, og forteller at sikkerhetssituasjonen har endret seg dramatisk fra da hun var i landet på oppdrag i 2013. Den gang var det to militante fraksjoner som gjorde situasjonen uutholdelig for sivilbefolkningen. I dag er det kanskje tolv grupperinger som gjør situasjonen helt uoversiktlig – og enda farligere.

– Du sier at man aldri har noen garanti. Å hjelpe mennesker i nød; er det også verdt det om du skulle bli del av den dystre statistikken over døde hjelpearbeidere?

– Ja, det er det. Jeg tror grunnleggende på solidaritet og det å hjelpe folk ut av dyp nød ved å gi livreddende legehjelp som de ikke ville fått om vi ikke var der. Det er prinsipielt viktig for meg, og har gitt livet mitt en tydelig retning og mening. Jeg vil gjerne kunne fortsette med denne jobben i mange år og har overhode ikke noe dødsønske, så den strikken skal selvfølgelig ikke strekkes for langt slik at man blir blind for egen risiko.

Lindis Hurum sier hjelpearbeid er blitt mer en livsstil enn en jobb:

– Da vi måtte evakuere hadde Leger uten grenser vært ved sykehuset i Bangassou i nesten seks måneder. Det var ingen andre hjelpearbeidere eller organisasjoner i området men vi holdt ut – sammen med de som bor i dette området – så lenge vi kunne. Det har en verdi i seg selv. Som hjelpearbeider kan jeg ikke løse konflikten, men jeg kan prøve å bidra til å hjelpe noen. I den verden vi lever nå, tenker jeg at det er noe av det viktigste jeg kan bidra med.

– Og du er fast bestemt på at du skal tilbake i felt?

– Jeg begynner å kjenne at jeg er i vater nå, at jeg vil reise ut igjen. Men det haster ikke og psykologen min sier at jeg skal ta det litt med ro og være tålmodig. For en gangs skyld har jeg tenkt til å høre på det. Men jeg skal ut igjen. Når jeg er klar. ■

« I etterpåklokskapens lys, tror jeg vi burde pakket sammen før »

Lindis Hurum, feltkoordinator i Leger uten grenser

Utviklingsprofessor Dan Banik går stadig nye veier. Nå vurderer han kurs for kinesiske, indiske og afrikanske studenter.

Foto: Martin Skjæraasen

Med Francis Fukuyama og Gro Harlem Brundtland på laget deltok tusenvis av studenter på Universitetet i Oslos første gratiskurs på nett. Nå må idémakeren tenke nytt for å holde interessen i live.

Av Martin Skjæraasen

For tre år siden arrangerte Senter for utvikling og miljø ved Universitetet i Oslo, Norges første internasjonale Massive Open Online Course.

«What works» het nettkurset. Gjennom seks uker kunne studenter fra hele verden følge forelesninger om vellykkede utviklingsprosjekter, uten å betale en krone i avgift. Med stjerneakademikere som Francis Fukuyama på laget, ble kurset en massiv suksess. Nærmest over natta fulgte 7000 personer fra hele verden kurset Banik før hadde tilbudt 25 masterstudenter på Blindern.

– Vi hadde publikum fra 150 nasjonaliteter. Det finnes mange som er interessert i å lære om hva som virker, men det finnes ikke tilstrekkelig tilbud der de bor. Demokratisering av kunnskap er fremtiden, og dette kurset bidro til nettopp det, forteller initiativtaker og utviklingsprofessor Dan Banik.

Hypen har dabbet av

Men interessen har dalt kraftig siden oppstarten. Når kurset i disse dager holdes for tredje gang, har studentmassen krympet til 1500. Banik med-

gir at det er en klar nedgang, men han er ikke bekymret for prosjektets fremtid. Et firesifret antall tilhørere er tross alt mye mer enn de fleste professorer kan drømme om.

– Vi er uansett ikke så opptatt av å ha *mange* studenter, men mange *aktive* studenter. Vi opplever at folk fra hele verden ser videoene, chatter og deltar i debatter med folk fra andre land, forteller Banik.

Professoren tror det er flere grunner til at interessen har avtatt. Kurset var og var et samarbeidsprosjekt mellom UiO og Stanford University, med bidrag fra forskere i Kina og Malawi. Det ble markedsført via en britisk plattform som heter FutureLearn, som tidligere hadde presentert kurset kostnadsfritt. Det gjør den ikke lenger. For at «What works» skal nå frem til et stort publikum og forbli gratis, må Banik nå bruke sosiale medier og faglige nettverk for å rekruttere studenter. Da blir det vanskeligere å nå ut til massene, medgir han.

Dessuten har «hypen» rundt nettbaserte kurs tilsynelatende dabbet noe av. Da «What works» ble holdt for første gang, var det ifølge Banik mange nysgjerrige som meldte seg på.

Nå er ikke konseptet i seg selv like spennende lenger. Konkurransen fra andre kurs har også blitt mye tøffere.

Vurderer kinesisk plattform

– Så lenge vi har spennende innhold å tilby, vil det alltid være folk som er interessert i slike kurs. Interessen for MOOC vil fortsette å vokse, men jeg registrerer at mange kurs blir mer spesialiserte og koster penger, forteller Banik.

For å hevde seg i konkurransen lanserer han to nye nettkurs til høsten. Det ene handler om globalt «styresett og bærekraftsmålene, det andre er en nettversjon av faget «The Politics of Poverty», som Banik har undervist i siden 2003. Denne gangen vurderer professoren å bruke nye plattformer.

– Jeg vurderer samarbeid med eksempelvis kinesiske, indiske og afrikanske plattformer, med kurs tilpasset disse markedene. Dette kan gi oss mulighet til å nå et annet og større publikum med forskningen vår, sier Banik.

Samfunnsansvar

Banik er ikke alene om å tilby nettbasert kurs innen utviklingsprosjekt. Universitetet i Bergen (UiB) har blant annet et nettkurs om klimaendringer og et om global arbeidshelse. Sistnevnte, «Occupational Health in Developing Countries», har blitt arrangert fire ganger siden 2016 med totalt 11 000 påmeldte.

Kurset er et samarbeid mellom UiB og forskere i Etiopia og Tanzania. Ifølge leder ved Senter for internasjonal helse, Bente Moen, er rundt 60 prosent av studentene fra utviklingsland.

– Arbeidshelse er politisk betent i mange av disse landene. Utviklingen foregår på bedriftseiernes premisser, og ingen snakker om arbeidernes rettigheter. Studentene i mange av disse landene må utenlands for å få utdanning i arbeid og helse i eget land. Vi har fått mange tilbakemeldinger fra folk som synes kurset er veldig nyttig, forteller Moen.

I likhet med Banik opplever Moen at interessen har dalt, selv om UiB gir tre studiepoeng til studenter som fullfører kurset. Første gang det ble arrangert, var 6000 påmeldt. I år var det 1200.

– Før var det nok mange som var nysgjerrige på hva disse kursene var, nå er det nok de spesielt interesserte som følger oss. Men vi driver kurset av idealistiske grunner og fortsetter så lenge der interesse for det. Vi ønsker at UiBs forskning skal være til nytte i lavinntektsland, for vi har et globalt samfunnsansvar. Dessuten er slike nettkurs god reklame for et universitet, sier Moen. ■

«Så lenge vi har spennende innhold å tilby, vil det alltid være folk som er interessert i slike kurs.»

Professor Dan Banik

6 Framskritt

Satellitter finner drikkevann

For fjerde år på rad har det regnet for lite på Afrikas Horn. Men med nye metoder finner Unicef nå mer rent vann til en tørkerammet befolkning.

Av Espen Røst

Afar-regionen i Etiopia. Et av de tørreste områdene i landet, kanskje i verden. Et tørkerammet «månelandskap» der mange må gå i flere timer for å nå frem til en brønn.

Drikkevann må derfor ofte fraktes inn i området med tankbiler, og dét er kostbart.

Men nå kan Unicef ha funnet en metode som gjør vanntilgangen bedre for en hardt prøvet befolkning. Ved bruk av satellittbilder har FN's barnefond funnet ferskvann 600 meter under bakken. Satellittbildene er sammenstilt med andre data for å finne egnede punkter for vannboring. Så langt har FN-organisasjonen funnet drikkevann i elleve av tolv brønner.

Kan ikke vente til 2030

– Dette er faktisk drit-fett, sier Camilla Viken til Bistandsaktuelt.

Generalsekretæren i Unicef Norge besøkte nylig det flate området nordøst i Etiopia, helt på grensen til Eritrea og Djibouti. Hun forteller at luften var tørr og varm – og som store deler av Afrikas Horn, er Afar-regionen igjen rammet av tørke.

– Da jeg besøkte området var det

35 varmegrader. Om en måned vil det være 45. Da jeg stod der og så ut over dette månelandskapet, forstod jeg at behovet for vann er stort og prekært.

Viken forteller at ulike organisasjoner, inkludert Unicef, med «gamle letemetoder» kun har funnet drikkevann i 30 prosent av brønnene de har boret.

– Så langt har vi vi funnet drikkevann i 90 prosent av boringene med den nye metoden.

Unicef-sjefen forklarer at det er store mengder salt i bakken i dette området av Etiopia. Fordi for mye salt «forurenses», er vannet befolk-

« Afariene merker nå klimaendringene direkte. De har ikke tid til å vente på at vi skal nå bærekraftsmålene innen 2030»

Camilla Viken, generalsekretær i Unicef Norge

Camilla Viken, generalsekretær i Unicef Norge.

ningen har tilgang til ofte ikke drikkbart. I tillegg er Afar, sammen med Somali-regionen lenger sør, blant områdene som oftest rammes av tørke. Vannmangelen gjør underernæring til en av de viktigste helsemessige utfordringene i regionen. FN-organisasjonen OCHA poengterer at det nå er fjerde året på rad at for lite regn har truffet Afrikas Horn. Blant annet derfor, trenger nå mer enn 17 millioner mennesker humanitær hjelp i Somalia, Kenya og Etiopia. Nesten 15 millioner mennesker er «in need of water» bare i disse tre landene.

– Husdyr-nomadene som bor i dette området sliter med å finne mat og vann til dyra, og når dyra dør er det krise. Afariene merker nå klimaendringene helt direkte og har ikke tid til å vente på at vi skal nå bærekraftsmålene innen 2030. De må ha vann nå, sier Viken.

Overførbart til andre områder

Bistandsaktuelt har snakket med Dr. Godfrey Samuel som leder Unicefs største vann, sanitær og hygiene-program (WASH). På telefon fra Addis Abeba forteller han om hvordan det nye samarbeidet med EUs *joint research centre* har revolusjonert FN-organisasjonens leterresultater i et av verdens tørreste områder. Satellittbildene teamet hans analyserer viser landskapet svært detaljert. Med bildene kan man lokalisere svakhetssoner i berggrunnen, før funnene følges

opp med bakkegeofysikk og endelig brønnplassering.

Overfor Bistandsaktuelt påpeker WASH-sjefen at vannet de så langt har funnet ikke er fossilt grunnvann, men kilder med et naturlig tilsig som derfor er bærekraftig. Dette er viktig fordi fossilt grunnvann, som det finnes mye av for eksempel under Sahara, ikke er fornybart. Samuel mener metoden, publisert i en forskningsartikkel hos *Journal of water Sanitation and hygiene for development* kan bli viktig også i andre områder. FN-toppen trekker spesielt frem områdene rundt Tsjadsjøen og nordlige deler av Kenya som spesielt interessante.

– Dette er absolutt overførbart. Unicef tester ofte ut ny teknologi og metoder i ett område, justerer og optimaliserer før vi skalerer opp til andre områder. Det kommer vi til å gjøre med dette prosjektet også, sier Camilla Viken i Unicef Norge.

30–40 liter vann i sekundet

Det strømmer nå 30-40 liter vann ut i sekundet fra en av kildene Unicef har funnet utenfor Afdera. Det er ti ganger så mye som de vel 7000 innbyggerne i landsbyen frem til nå har fått gjennom den kostbare leveringingen med tankbiler.

– Tankbiler er en ekstremt dyr løsning og er heller ikke bærekraftig, sier generalsekretæren.

– Når man snakker om konsekvensene av klimaendringer er det lett å

Dr. Samuel Godfrey som leder Unicefs program for vann, sanitær og hygiene i Etiopia forteller at samarbeidet med EUs *joint research centre* har revolusjonert FN-organisasjonens leterresultater i et av verdens tørreste områder.

Foto: Mulegeta Ayene / Unicef

– 600 meter under bakken

For Assia og de andre i landsbyen Afdera nordøst i Etiopia vil den nye brønnen Unicef har funnet gjennom innovative metoder bidra til en bedre hverdag.

Foto: Helene Sandbu Ryeng / Unicef

glemme at dette handler om enkeltmennesker. I Afdera møtte jeg Assia som hadde mistet den ni måneder gamle sønnen nylig. Vannet hun og de andre som bor i landsbyen kjøper lokalt er rensset, men det er fortsatt saltholdig. Dét tåler de minste magene dårligst. Sønnen hennes fikk alvorlig akutt diaré, og til slutt gav kroppen opp. De minste barna må ha rent vann for å overleve.

Viken mener prosjektet vil ha positive effekter også utover det å slukke tørsten.

– Mer vann gir også bedre muligheter for god hygiene, som også

vil forebygge sykdommer. I tillegg til å slukke tørsten vil de nå også få vann til å bygge hus. Assia som jeg besøkte bodde i et lite hus laget av et skjelett av tre, med presenning og lapper av bølgeblikk utenpå. Tradisjonelt har man bygd hus av leire i dette området, fordi det gir bedre kjøling i heten, men mangel på vann har gjort det vanskelig. Nå vil trolig flere bygge hus, som vil bedre livskvaliteten. Dette prosjektet er innovasjon, teknologisk og i forhold til hvordan vi i Unicef jobber, men dette er som en revolusjon å regne for de menneskene som får varig rent vann. ■

– Interessant praktisk bruk av moderne romteknologi

Det sier Terje Wahl, avdelingsdirektør for forskning og jordobservasjon ved Norsk Romsenter, om Unicef-metoden.

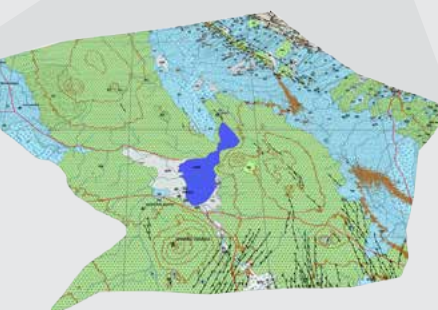
– De bruker satellitter for å se på formasjoner i terrenget, for på den måten finne spor etter vann fra tidligere år: Hvor har det regnet, og hvor har dette regnvannet seget ned i bakken. For å gjøre det trenger man bilder med god detaljgjøngivelse. Dette er en interessant praktisk bruk der de har mobilisert vitenskapelig spisskompetanse og moderne romteknologi for å finne vann, sier Terje Wahl ved Norsk Romsenter til Bistandsaktuelt.

Han påpeker at metoden ikke er oppsiktsvekkende forskningsmessig:

– Dette er god gammeldags bildeanalyse, men det er likefullt veldig spennende at de får så gode resultater, sier Wahl.

Han sier at det å følge og å forstå vannets vandring i klimasystemet er et prioritert felt i romvirksomheten, og forteller at satellittbilder kan måle tyngdefelt – jordas tyngdekraft – og at dette kan være med å fastslå hvor man kan finne vann.

– Avhengig av om det for eksempel er bly eller vann i bakken, virker tyngdekraften forskjellig. I regional sammenheng klarer satellitter nå å si noe om grunnvannet i ulike regioner. Man kan fastslå om det er mye grunnvann i India eller lite Sahel, men denne type målinger blir for grove til at man kan sette et bor i bakken å forvente å finne vann. For å finne ut akkurat hvor man skal bore må man ha veldig fine bilder for å se nyansene i jordskorpa. Det er det Unicef gjør med denne metoden.

Hydrogeologisk kart over områdene rundt landsbyen Afdera i Afar-regionen nordøst i Etiopia. De svært detaljerte satellittbildene har i kombinasjon med bakkeundersøkelser ført til at Unicef har funnet drikkevann i 90 prosent av brønnene de har boret med den nye metodikken.

Kart: Unicef

8 Aktuelt

Grace Letsoara legger blomster på kisten til broren Tsepo Letsoara. Han ble henrettet i 1988, bare 25 år gammel. Nå har Tsepo endelig fått en grav.
Foto: James Oatway

Jakten på apartheid-tidas skjeletter

I 29 år har Grace ventet på å kunne gi sin bror Tsepo en verdig begravelse. Han ble hengt i sentral-fengselet i Pretoria i 1988. Liket ble lagt i en anonym grav. **Av James Oatway og Jan Speed**

Madeleine Fullard sitter på Mamelodi kirkegård der teamet forsøker å finne ut hvor folk som ble henrettet under apartheid-tida ble begravet. Foto: James Oatway

Madeleine Fullard og hennes kolleger i Missing Persons Task Team graver frem levningene av en politisk fange som ble hengt av apartheid-regimet. Liket ble lagt i en umerket grav på Mamelodi-gravplassen utenfor Pretoria. Foto: James Oatway

Jakten på levningene til de savnede ofrene for raseskille-regimet fortsetter i Sør-Afrika, 24 år etter at landet fikk sin første demokratiske valgte regjering.

I løpet av apartheid-perioden, spesielt på 1980-tallet da den interne motstandskampen ble intensivert, forsvant en rekke svarte aktivister og geriljasoldater. De ble torturert og drept av sikkerhetspolitiet og militæret. Ofte ble likene brent, gravd ned eller kastet i gamle gruvesjakter. Det skjedde uten at familien fikk noe dødsbudskap.

I perioden 1960 til 1990 ble dessuten 131 politiske fanger henrettet ved hengning. 25 år gamle Tsepo Letsoara

ble dømt til døden for å ha drept en kvinne som var mistenkt for å være politistyrer. Familiene til de som ble hengt fikk ikke utlevert likene. De ble begravet i hemmelige graver på offentlige kirkegårder for svarte i nærheten av Pretoria.

Arbeidet med å spore opp de som hadde forsvunnet begynte på 1990-tallet. Det inngikk som en del av arbeidet til Sannhets- og forsoningskommisjonen (TRC) ledet av erkebiskop Desmond Tutu. Men kommisjonen ble ikke ferdig med alle sakene.

Vil gi de pårørende svar

Madeleine Fullard har siden 2005

ledet det kriminaltekniske *Missing Persons Task Team* som er en del av landets riksadvokat-embete. Teamet består av tre rettsmedisinske antropologer og seks spesialletterforskere. Tre av etterforskerne er tidligere ANC-geriljasoldater og kjenner personlig noen av ofrene de har klart å spore opp. Fullard var selv tidligere aktivist i motstandskampen og ble fengslet i en kort periode under unnakstilstanden i 1985.

– Vår hovedoppgave er å finne ut hva som har skjedd med personer som forsvant og gi deres familie et svar, en anerkjennelse. Det beste er om vi klarer å finne levningene deres,

men det er ikke alltid mulig. Men der levningene er blitt brent og asken kastet ut i en elv kan det i hvert fall foretas en symbolsk begravelse, sier Fullard til Bistandsaktuelt.

For henne var jakten på tre aktivister som ble bortført av sikkerhetspolitiet – i nærheten av Cradock i 1985 – det mest smertefulle. Under Sannhetskommisjonen hadde politimennene søkt om amnesti for udåden. Aktivistene var blitt torturert, dopet, skutt og likene brent. Politimennene påsto at asken var blitt kastet i elven.

– Men da vi ransaket en tidligere politistasjon på landsbygda oppdaget

10 Aktuelt

Apartheid-regimet

■ Det sørafrikanske raseskilleregimet, kalt apartheid-regimet, styrte landet fra 1948 og fram til 1994. Da ble det for første gang avholdt demokratiske valg der alle landets innbyggere kunne delta.

■ Under hele perioden kjempet det svarte flertallet for demokratiske rettigheter. Motstandskampen mot det hvite mindretallsregimet økte i styrke utover på 1970- og 80-tallet.

■ Flere hundre mennesker som ble bortført av regimets sikkerhetsstyrker i disse årene er ikke blitt funnet. I

tillegg ble 131 politiske fanger henrettet i perioden 1960 til februar 1990.

■ En gruppe etterforskere har de siste 20 årene forsøkt å spore opp folk som ble henrettet eller bortført av regimet. De bygger ofte arbeidet på vitnemål fra politimenn som søkte om benådning fra Sannhets- og forsoningskommisjonen. Selv om det ble begått omfattende brudd på menneskerettighetene, er bare én politimann fra apartheid-perioden dømt til fengsel for tortur og drap.

En stor offisiell seremoni ble avholdt da levningene til de henrettede aktivistene ble returnert til deres familier i New Brighton på Sør-Afrikas østkyst.

Foto: James Oatway

Familiene til folk som ble henrettet får lov å besøke stedet der deres kjære ble hengt av apartheid-regimet. Det er en viktig del av sorgprosessen.

Foto: James Oatway

vi brente kroppsdeler i en grunn grav og en septiktank. I det vi gravde ut de små brente restene ble vi dekket av asken fra bålet der aktivistene ble brent flere tiår tidligere. Det ble et intimt og smertefullt møte med selve drapsstedet, sier Fullard.

Sikkerhetspolitiets hemmeligheter

– *Hva er de tøffeste sakene så langt?*

– Det er forskjellige typer saker. Noen er fysisk slitsomme, der vi åpner massegraver uten å finne noe. Det var slik det var da vi jaktet på et tidligere medlem av MK (ANCs geriljahær, red. anm.), Odirile Maponya.

Vi er sikker på at han er begravd på Mamelodi-gravplassens område for fattige.

Hun forteller at de døde på denne delen av gravplassen ofte er stablet tre i hver grav. Vannet der er knedypt

og knoklene er dekket av mudder. De har undersøkt et titalls graver og skjeletter uten hell.

– Og så har vi de politisk vanskelige sakene som de to ungdommene som forsvant etter å ha vært i hendene på Mandela United Fotball Club (en klubb lojal mot Winnie Mandela red.anm.). Vi oppdaget at de var blitt stukket i hjel og dumpet i en åker, der vi fant levningene.

Bare gjerningsmennene vet

Men de vanskeligste sakene er der sikkerhetspolitiet i all hemmelighet bortførte og drepte en person og kvittet seg med liket på en måte og sted bare de kjenner til, forteller Fullard.

– Slik er det med Ignatius Mthebule som forsvant i Johannesburg i januar 1987. Vi vil aldri klare å finne ham dersom ikke gjerningsmennene gir oss informasjon.

Problemet for Fullards team er at mange av gjerningsmennene fra det gamle sikkerhetspolitiet begynner å bli virkelig gamle eller allerede har dødd.

Fullard og hennes kollegaer har klart å gi mange familier svar og mulighet til å ta en siste farvel med deres kjære. Smerten fra apartheid-tiden blir mindre med årene, men forsvinner aldri helt. ■

«De døde er ofte stablet tre i hver grav. Vannet er knedypt og knoklene dekket av mudder».

Madeleine Fullard, leder av Missing Persons Task Team.

Bistandsbransjen:

Skjerper rutiner mot sex-trakassering

Tydligere etiske retningslinjer. Bedre varslingsrutiner. En ansatt som kun jobber med forebygging og rapportering om varslinger. Dette er noen av tiltakene som står på resepten til norske bistandsorganisasjoner i kjølvannet av #MeToo.

Av Nina Bull Jørgensen

Redd Barna går nå igjennom alle organisasjonens rutiner i lys av #MeToo. Vi vil sørge for at de etiske retningslinjene våre blir enda mer konkrete når det gjelder diskriminering og trakassering, sier organisasjonens kommunikasjonsjef Line Hegna.

– Dette gjør vi sammen med våre ansatte for å kvalitetssikre og bevisstgjøre, og for å bygge en god kultur, legger hun til.

Situasjonsrapporten fra Redd Barna er en av flere indikasjoner på at bransjen er i full gang med indremedisinsk behandling etter mediestormen rundt #MeToo. Også i Norsk Folkehjelp har #MeToo-kampanjen satt i gang store interne diskusjoner og debatt.

– Det er nedsatt en egen gruppe med representanter fra de ulike avdelingene som har gått igjennom regelverk og varslingsmuligheter. De har allerede oppdatert vår gender policy, partnerkontrakter og programhåndbok, opplyser kommunikasjonsrådgiver Anne Håskoll-Haugen.

Tydeligere kommunikasjon

– Vi har sørget for at nulltoleranse for seksuell trakassering er blitt enda tydeligere kommunisert i alle ledd av organisasjonen. Og i den nye programhåndboken blir det mer oppmerksomhet rundt hvordan vi skal forsikre oss om at våre samarbeidspartnere har kompetanse til å forhindre/håndtere saker om seksuell trakassering, legger Haugen til.

Et varslingsmulighet via Norsk Folkehjelps nettsider var allerede på plass før #MeToo-kampanjen, men er nå blitt enda mer synlig og tilgjengelig på nettsidene, forteller hun videre. Folkehjelpens generalsekretær Henriette Westhrin har nylig informert om dette i et skriv som er sendt til alle organisasjonens 2000 ansatte i 40 land.

– Flere av våre landkontorer har arrangert egne møter med de ansatte

« Vi har også ansatt en person som spesielt skal jobbe med forebygging av seksuell trakassering i organisasjonen. »

Cathrine Ulleberg, Flyktningshjelpen.

om seksuell trakassering. For eksempel har kontoret i Sør-Sudan gjort dette. Og der viste det seg at ingen av de lokale hadde hørt om #MeToo – men mange kjente seg igjen og ville gjerne diskutere temaet, sier hun.

Opprettet ny stilling

Flyktningshjelpen har opprettet en ny stilling der arbeidsbeskrivelsen er å jobbe med forebygging og rapportering av varslersaker, opplyser Cathrine Ulleberg som er organisasjonens *Special Adviser on staff Care*.

Hun understreker at Flyktningshjelpen hadde etiske retningslinjer og rapporteringsprosedyrer som dekker seksuell trakassering allerede før #MeToo-kampanjen.

– Men vi har i kjølvannet av kampanjen minnet våre ledere og ansatte om våre rutiner og prosedyrer rundt dette. Vi har også ansatt en person som skal jobbe spesielt med forebygging av seksuell trakassering i organisasjonen, sier Ulleberg.

Hun forteller også at organisasjonen har sett en økning av rapporter-

ing av saker i kjølvannet av #MeToo. – Det synes vi er bra, fordi det betyr at våre systemer er forbedret.

Farlige avhengighetsforhold

Flere av organisasjonene Bistandsaktuelt har vært i kontakt med forteller at «oppdatering av etiske retningslinjer og forbedring av varslingsrutiner» har stått høyt på prioriteringslisten de siste månedene.

– Vi må selvfølgelig sørge for at rutiner og prosedyrer er på plass. Samtidig må vi gå dypere og spørre om det er særtrekk ved vår bransje som gjør det vanskeligere å oppdage seksuell trakassering, eller som gjør at det ikke varsles, sier Gry Larsen, generalsekretær i Care Norge, til Bistandsaktuelt.

Hun mener mange av problemene med dette i bistandsbransjen kan bunne i ulike typer avhengighetsforhold.

– Her går det for eksempel an å se på de sterke avhengighetsforholdene mellom oss og de vi skal hjelpe, mellom givere og organisasjonene, og mellom ansatte og arbeidsgivere, spesielt i de tilfellene der man er ansatt på korttidskontrakter og er redd for å ikke få kontrakten fornyet. Et konkret tiltak ville være å redusere antallet midlertidige kontrakter.

– Har Care Norge gjort det?

– I Care har vi gjort det, men ikke som følge av #MeToo. Jeg sørget for å endre dette da jeg tiltrådte som generalsekretær, slik at nesten alle er på faste kontrakter nå.

Høyere etisk standard

#MeToo har bidratt til å avdekke en rekke sex-skandaler, både i FN-systemet og organisasjoner som britiske Oxfam, der det blant annet er blitt avslørt at Oxfam-ansatte i Haiti og Tsjad har kjøpt sex av unge prostituerte. Bistandsaktueltts egne undersøkelser har også synliggjort sjokkerende opplevelser blant norske bistandsansatte.

Gjennomgangstonen er at de skyldige oftest går fri, uten at det får konsekvenser for karrieren.

– Burde man forvente at bistandsbransjen «holder huset rene» enn andre bransjer?

– Ingen bransje kan leve med at det finnes seksuell trakassering. Men når det i bistandsbransjen i tillegg skjer overgrep mot de vi er der for å hjelpe, så er det ikke bare et svik mot de som rammes, det er også noe som undergraver hele bransjens legitimitet, svarer Gry Larsen.

– Alle former for seksuell trakassering, utnyttelse og overgrep er selvfølgelig helt uakseptabelt. Men vi jobber med de mest sårbare i vanskelige situasjoner. Det forventes med rette en høyere etisk standard fra personer i organisasjoner som skal hjelpe andre, og derfor blir vår bransje ekstra sårbar for anklager, understreker Redd Barnas Line Hegna. ■

Les også Gry Larsens kommentar om #MeToo og bistandsbransjen side 26.

Line Hegna, kommunikasjonsjef i Redd Barna.

Foto: Redd Barna

Cathrine Ulleberg, Flyktningshjelpen.

Bistandsarbeidere strømmet til etter jordskjelvet i Haiti i 2010. Enkelte ansatte i den britiske organisasjonen Oxfam utnyttet situasjonen til å kjøpe sex av unge lokale jenter og holde ville fester. Skandalen har ført til store omveltninger i den britiske organisasjonen.

Foto: NTB scanpix

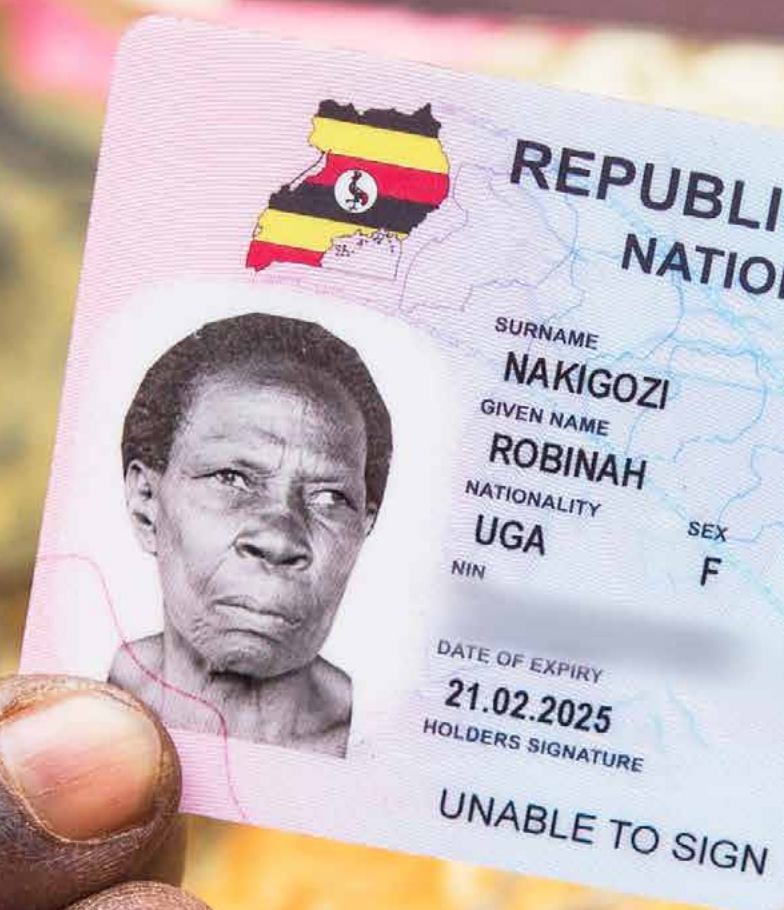

12 Tema: Sosial sikkerhet

En rekke afrikanske land bygger nå opp egne nasjonale velferdsordninger; som alderstrygd, resultater. Kontantstøtte er et sentralt virkemiddel. Burde Norge og andre bistandsgivere

Nasjonale ID-kort og en kombinasjon av biometriske data (fingeravtrykk) og passbilder er viktige tiltak i å hindre svindel og juks under Ugandas nye alderstrygd-system. Ordningen er svært populær og stadig flere politikere krever ordningen innført i sine valgkretser. Rundt 150 000 ugandere mottar idag alderstrygden.

Foto: Sofi Lundin

Slik ble alderstrygden en vinnings sak i Ug

sosialstøtte til sårbare grupper og fødselspenger til mødre – ofte med svært gode
heller bidra til å støtte slike nasjonale systemer framfor å spre bistanden slik vi gjør i dag?

tema:
**Sosial
sikkerhet**
8 sider

REPUBLIC OF UGANDA
NATIONAL ID CARD

DATE OF BIRTH
06.11.1921

CARD NO.

gd
anda

«Why you not bring?». Det er spørsmålet Ugandas folkevalgte nå får av sine velgere. Eldre velgere og deres familier er lei av å høre om at eldre i nabo-distrikter får. Nå vil de også ha.

Av Gunnar Zachrisen og Henry Lubega, i Uganda

Det de ønsker seg er en ny type minstelønn for eldre, kall det gjerne «alders-trygd».

– Ved siste valg (i 2016, red.anm.) røk de aller fleste av de direkte-valgte parlamentsmedlemmene ut. Til og med parlamentets speaker tapte sin plass. Gjennom hele valgkampen slet hun med å svare eldre velgere på spørsmål om alderstrygden, forteller Flavia Rwabuhoro.

Hun er politiker i landets regjeringssparti National Resistance Movement, som har sittet ved makten under president Yoweri Museveni ledelse siden 1986. I forrige parlamentsperiode ledet hun en egen gruppe i parlamentet som arbeidet for å styrke landets sosiale sikkerhetsnett. Det var en kamp som etter hvert ble kronet med flere seirer.

Den engasjerte sosialpolitikeren forklarer bakgrunnen for at myndighetene i 2010 godtok å igangsette to pilotprosjekter; et for de eldre og et for særlig sårbare grupper. Det skjedde etter initiativ fra Ugandas likestillings- arbeids- og sosialdepartement og med støtte fra internasjonale givere. Fem år senere ble det vedtatt en plan for gradvis utvidelse av programmet på nasjonalt nivå – finansiert av ugandiske myndigheter, med støtte fra bistandsgivere.

Briten og irer gir bistand

Storbritannia og Irland ble enige med Ugandas sosialdepartement om å finansiere et pilotprosjekt i 15 distrikter i nord. Dette var i praksis noen av landets aller fattigste områder. Ville parlamentarikerne støtte tiltaket, med sikte på at Uganda selv kunne overta finansieringen på et senere tidspunkt?

Siden 70 prosent av Ugandas «ekstremt fattige» var å finne blant folk over 65 år, var det enighet om at tiltaket kunne ha noe for seg. Men likevel?

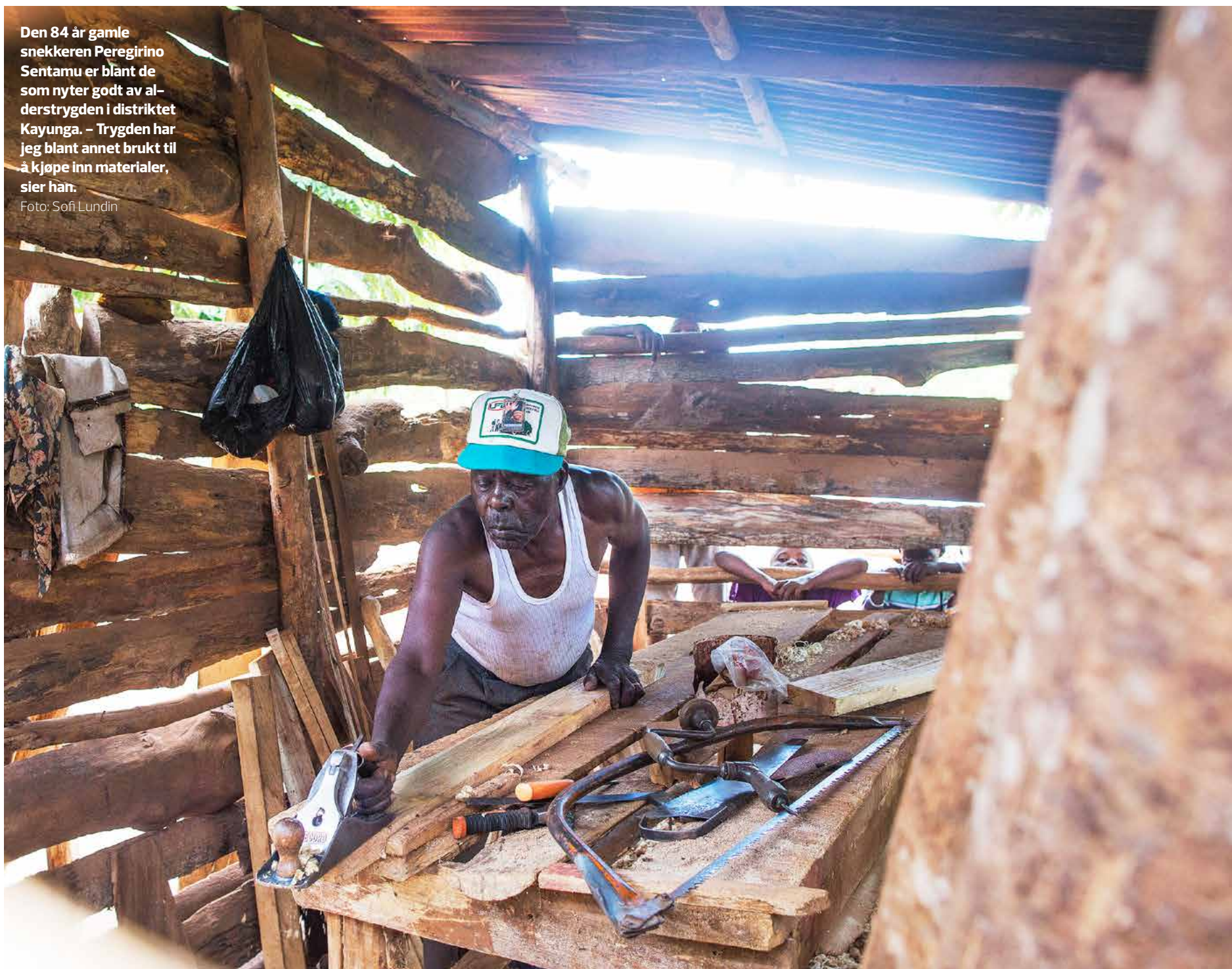
Sivilsamfunnsorganisasjoner gikk i front. De viste til svært gode erfaringer med ulike typer kontantstøtte til sårbare grupper i andre afrikanske land, og frontet trygde-forslagene overfor komiteen i parlamentet.

– Jeg var også selv i tvil. Da for-

14 Tema: Sosial sikkerhet

Den 84 år gamle snekkeren Peregirino Sentamu er blant de som nyter godt av alderstrygden i distriktet Kayunga. – Trygden har jeg blant annet brukt til å kjøpe inn materialer, sier han.

Foto: Sofi Lundin

slagsstillerne kom, kastet vi dem nesten ut, forteller Rwabuhoro.

Motstanden i parlamentet handlet særlig om at en trygdeordning ville «belønne dovenskap». Det mente flere politikere. Noen mente også at slike ordninger ville svekke den tradisjonelle afrikanske storfamiliemodellen, der mennesker har en moralsk plikt til å ta seg av sine gamle foreldre. Et tredje argument var hensynet til landets økonomi. Hadde det fattige landet rett og slett råd til å ta på seg slike byrder?

Delegasjon til Sør-Afrika

Men likestillings- og sosialkomiteen, som Rwabuhoro var medlem av, ble enige om å se nærmere på forslaget – blant annet gjennom å sende en delegasjon til utlandet. Sør-Afrika, som er mer velstående enn Uganda, har mange års erfaring med ulike typer sosiale velferdsordninger; som alderstrygd, barnetrygd og trygd til funksjonshemmede.

– Besøket varte i to uker. Vi fikk en helt ny forståelse. Det ene var at tiltak som alderstrygd virker positivt for de eldre, både gjennom å forebygge og å lindre deres akutte økonomiske problemer. Det andre var at en slik ordning også hadde positive ringvirkninger for mange andre; barna i husholdningene deres, foreldreløse som de eldre tar seg av, folk de eldre får til å dyrke jorda for seg, mikroøkonomien i småsamfunnene.

Hun forteller at delegasjonen, som også besto av flere ministre, vendte hjem med et helt nytt syn på sosiale sikkerhetsprogrammer. Senere samme år besluttet myndighetene å starte opp to pilotprogrammer i 15 landdistrikter: en universell alderstrygd for alle eldre over 65 år og en behovsprøvd støtteordning for sårbare familier.

Alderstrygden ble en suksess

Programmene ble etablert for perioden 2011-16, med påfølgende evalueringer av resultatene.

Den behovsprøvede ordningen for sårbare familier fungerte ikke så godt som forventet. Den var dyr og komplisert å administrere og den ledet til mye misnøye blant folk flest. Misnøyen skyldtes blant annet at det var vanskelig for folk å forstå hvorfor noen fattige fikk støtte og andre ikke.

Trygdeordningen Senior Citizen Grant fikk derimot overveldende positive tilbakemeldinger. Den nådde mange og konseptet var lett å forstå for folk flest: «Alle over 65».

– Alderstrygdsatsingen ble en stor suksess, fastslår Flavia Rwabuhoro.

Mindre barnearbeid, mer skole

Bistandsgivere og forskere som har sett på resultatene er av samme mening. Ordningen har gitt betydelige bidrag til å redusere fattigdom, styrke husholdningenes økonomi og bedre sysselsettingen. Frykten for økt do-

«For politikere kan det bety gjenvalg eller ikke gjenvalg»

Flavia Rwabuhoro, sosialpolitiker (NRM).

venskap synes å ha vært ubegrunnet. De eldre selv arbeider riktig nok færre timer enn før, men nå hyrer de heller opp yngre bønder til å grave i jorda for seg.

Også for helse er det resultater – ved at flere av husholdningene kan ha råd til å dra til helsestasjonen og å kjøpe medisiner. Et annet viktig funn er at antall timer barnearbeid i husholdningene er redusert, mens antall timer brukt til skolearbeid har økt.

Suksessen fra pilotfasen og økende krav fra velgerne har gjort at også parlaments- og regjeringspolitikere har kommet med på laget. Mange har vært invitert med på «pay day» i distriktene – for å se hva som skjer og hvordan det foregår. De får snakke med folk og se hvordan de bruker pengene de får utbetalt. Mottakerne kjøper mat eller betaler for barnebarnas skolegang, andre sparer og kjøper seg for eksempel en grisunge eller noen høner. Den lokale markedsplassen er stinn av selgere denne dagen.

– Dette har blitt en høyst politisk sak, med stadig bredere oppslutning. Uansett hvor presidenten reiser kommer det spørsmål om alderstrygden. Når statsministeren møter til spørretime i parlamentet vil minst tre av ti spørsmål handle om dette. Alle parlamentsmedlemmer ønsker ordningen iverksatt i sitt distrikt. For dem kan det bety gjenvalg eller ikke gjenvalg, sier Rwabuhoro.

Overraskende negativt

Da mediene i landet i fjor presenterte resultatene av en nasjonal kartlegging av innbyggernes levekår, var det mange som reagerte med overraskelse. Etter mange år med positiv utvikling hadde andelen fattige i Uganda økt, for første gang på mange år. Men det var ett unntak: i de 15 distriktene som siden 2011 hadde vært en del av det universelle alderstrygdprogrammet var det blitt færre fattige.

Nå gjenstår det å se om de nye distriktene, der landets myndigheter skal stå for finansieringen, vil kunne gi like positive resultater.

En slik gradvis overgang er i tråd med tidligere avtaler mellom Ugandas finansdepartement og bistandsgiverne Storbritannia og Irland. Samtidig har myndighetene vedtatt en nasjonal «roll-out». I de 15 «pilot-distriktene» vil programmet fortsette som før. Fra og med budsjettåret 2015/16 ble dessuten 20 nye distrikter inkludert i trygdeordningen, deretter kom det inn 5 nye i hvert av de to årene deretter.

Planen videre går ut på at fem nye distrikter skal tas inn hvert år, og finansieres av Ugandas egne budsjettmidler. For tida er 40 navngitte distrikter inkludert i programmet, av totalt 121 distrikter.

Per i dag er det rundt 150 000 mennesker som mottar alderstrygden, i all hovedsak på landsbygda. Offent-

ID-kort og bilde er sjekket. En sønn hjelper sin gamle far å ta imot pengene gjennom luken i Post Banks velkjente blå bankbil. Foto: Henry Lubega

Barnebarnet kjører Yosam Mubiru (bakerst) hjem etter «pay day» i Kayunga. På hjemveien skal de trolig innom markedsplassen. Foto: Henry Lubega

lig ansatte og folk med egne private pensjonsordninger er unntatt.

Ordningen har skrumpet

Den opprinnelige ideen om universell støtte til «alle over 65» (i ett distrikt: «alle over 60») har imidlertid slanket seg på veien. I frykt for Ugandas langsiktige betalingsevne er ordningen nå blitt begrenset til de 100 eldste i hver kommune (subcounty). I mange distrikter er det derfor nå kun eldre godt oppe i 80-årene som nyter godt av ordningen.

Sosialpolitikeren Rwabuhoro trekker på skuldrene av at ordningen har skrumpet inn til kun å omfatte de 100 aller eldste i hver kommune.

– Det var vi, parlamentarikerne selv, som foreslo dette, i lys av knappe statlige budsjetter. Det er bedre å gjøre det slik enn å risikere å stanse utrulling til et nasjonalt nivå, sier hun.

Giverrepresentanter, ledere i organisasjoner og fagekspertene snakker med i Kampala gir uttrykk for lignende synspunkter. Det er viktigere å få den nasjonale ordningen på beina og sikre bred politisk oppslutning enn at alle eldre er inkludert fra første stund. Så kan aldersgrensen heller senkes etter hvert.

Alle er dessuten enige om at alderstrygden er en politisk vintersak for presidenten og regjeringspartiets politikere. For hvem vil stemme på opposisjonen hvis regjeringspartiets folk er de som har penger å dele ut? ■

Slik er finansieringen

■ Storbritannia og Irland finansierer idag alderstrygd i 10 landdistrikter i Uganda, til alle over 65 år. De to bistandsgivernes støtte til sosiale programmer er på tilsammen omlag 140 millioner kroner per år. 80 prosent av dette går til alderstrygden Senior Citizens Grant.

■ Uganda finansierer alderstrygd til 37 distrikter, 5 «pilot-distrikter» og 32 «nye». Hvert distrikt består av et antall «kommuner» (sub counties). Ordningen som støttes av myndighetene i de «nye» distriktene er foreløpig begrenset til de 100 eldste i hver kommune.

■ Årlig total kostnad for Uganda var 19 millioner kroner i 2015 og vil øke hvert år i 5-årsperioden, til om lag 114 millioner kroner i 2020. Fra og med 2021 vil kostnaden øke ytterligere, når bistandsgivne trapper ned sine økonomiske bidrag.

■ Ugandas svake skatteinntekter er et hovedproblem for finansieringen av slike programmer. Det store flertallet av Ugandas befolkning – de fleste bønder – arbeider i uformell sektor og betaler ikke skatt til staten.

■ Forskere anslår at en full utrulling av programmet til å omfatte alle eldre over 65 år ville koste et beløp tilsvarende 0,4 prosent av Ugandas BNP.

Afrika:

Velferdsordninger vinner terreng

Ugandas alderstrygd er bare et av mange sosiale programmer som nå gradvis vinner fram i afrikanske land. Antallet programmer i Afrika har skutt i været de siste ti-tolv årene.

Skolestipender, mat for arbeid og støtte til sårbare grupper er blant tiltak som blir vanligere og vanligere. Noen ordninger er basert på kontantoverføringer, andre kan dreie seg om leveranser av mat eller ulike tjenester. Barn og eldre er de som særlig tilgodeses.

Det er økende erkjennelse i afrikanske land av at en mer aktiv sosialpolitikk kan bidra til å redusere fattigdom, motvirke sårbarhet – og dessuten at slike investeringer også har positive ringvirkninger for økonomien, fastslår en ny Verdensbank-studie som vil bli publisert om kort tid.

De nye programmene som iverksettes i afrikanske land er som oftest del av større nasjonale utviklingsstrategier, der sosial sikkerhet inngår som en sentral komponent.

Forskerne applauderer

De fleste utviklingsforskere applauderer, særlig for «cash transfer»-programmer. Et hundretalls evalueringer de siste årene har nemlig pekt i samme retning: Kontantoverføringer direkte til fattige mennesker er et treffsikkert og billig virkemiddel til å bekjempe fattigdom. Fattige mennesker prioriterer som oftest pengene fornuftig, selv når det ikke er bistandsarbeidere i nærheten.

Selv små beløp gitt til enkeltmennesker kan gi betydelig bidrag til redusert fattigdom og styrket motstandskraft mot kriser som rammer husholdningen. Dødsfall i familien, arbeidsledighet eller tørke, flom og krig kan være eksempler på slike kriser.

– Det finnes ikke noen «golden bullet» innen bistand, men kontantoverføringer til sosiale programmer er kanskje det nærmeste man kommer, sier Bjorn Gelders som er analytiker ved forskningsinstituttet Development Pathways i Storbritannia til Bistandsaktuelt.

Det begynte i Latin-Amerika

Resultatene er i hovedsak svært gode, enten det gjelder pilotprogrammer i enkeltland eller større satsinger over lengre tid. De første store programmene i utviklingsland ble etablert i Latin-Amerika. Brasil, under president Luiz Inácio Lula da Silva, startet sitt program i 2003 – et program som har nådd ut til 12 millioner mennesker.

Mexico og Colombia er andre land som også har hatt store satsinger, med enorm betydning for

landets fattige. I kjølvannet av suksessene i Latin-Amerika har andre regioner kommet etter, også verdens fattigste region: Afrika.

Kenya innfører alderstrygd «for alle»

Denne måneden skjer de første utbetalingene av alderstrygd i Kenya. Alle over 70 år, uten annen type pensjon, skal få. Uganda, som du kan lese mer om i denne utgaven, har vedtatt en gradvis nasjonal «utrulling» av sin alderstrygd, distrikt for distrikt. Tidligere har Botswana, Kapp Verde, Lesotho, Mauritius og Namibia fått på plass universelle ordninger for å sikre sine eldre. Sør-Afrika har lenge hatt alderstrygdordninger på plass. I de fleste land har offentlig ansatte en eller annen form for pensjon. Mange andre land ser på mulighetene.

Cash transfer-programmer rettet mot fattige eller sårbare husholdninger er den type programmer som vokser raskest, ifølge Verdensbanken. Mange land investerer i nasjonale systemer for personregistrering med sikte på å kunne målrette tiltak optimalt og redusere faren for tiltak kan være overlappende. Flere av systemene gjør det mulig å utveksle og dele informasjon mellom ulike statlige organer. Slike sosiale registre er nå etablert i 23 land, mens 13 andre holder på med å etablere sine.

Bygge motstandskraft

Målsettingen for programmene er i å styrke folks motstandskraft mot ulike typer sjokk; menneskeskapt eller skapt av naturens luner. Å motvirke sosial ulikhet og å gi mennesker bedre muligheter for egen utvikling beskrives også som mål.

Samtidig som satsingen på sosiale velferdssystemer øker er ytelsene fortsatt på et beskjedent makroøkonomisk nivå. Afrika bruker om lag 1,4 prosent av sitt BNP på sosiale sikkerhetsnett, ifølge Verdensbanken. Beløpene ulike land bruker på slike programmer er for eksempel lave sammenlignet med kostnadene ved energi- og elektrisitetsubsidier.

Internasjonal bistand finansierer per i dag mer enn halvparten av programmene innenfor sosial sikkerhet. Variasjonene er likevel store. Myndighetene i Mauretania, Kenya, Sudan, Ghana, Senegal, Seychellene, Angola, Botswana, Gabon og Mauritius står selv for mer enn 60 prosent av støtten til slike nasjonale programmer. ■

16 Tema: Sosial sikkerhet

Hver natt sover hun på

En dag i 2016 fikk den da 100 år gamle Veria Nazziwa noe helt spesielt; en madrass til sengen. Det var en luksus hun aldri tidligere hadde unnet seg.

Av Gunnar Zachrisen, i Uganda

— **M**or kaller den «Museveni», etter presidenten. Hun mener jo det var en gave fra ham, forteller datteren.

Den nye skumgummimadrassen var et slags mirakel som skjedde den aldrende landsbykvinnen denne dagen. For første gang i sitt liv hadde hun fått penger av staten. Kontanter rett i hånden!

Det var i august året før at myndig-

hetene hadde gjort et politisk vedtak. De fleste gamle i distriktet ante ikke noe, ikke før myndighetsrepresentanter begynte å kartlegge alle eldre. Det samme skjedde i hvert eneste av distriktets ni kommuner (subcounties). Nye nasjonale ID-kort fikk de også. Hva var det som var på gang?

Leser av fingeravtrykk

Plutselig en dag kom en mann i landsbyrådet for å fortelle nyheten til Veria Nazziwa og datteren hennes: Myndig-

Ugandas president Yoweri Museveni.

Foto: NTB scanpix

hetene hadde inkludert Kayunga-distriktet i en ny ordning for alderstrygd. På en avtalt dato måtte de møte opp et sted i nærheten, og de skulle ta med seg ID-kortet de hadde fått noen måneder i forveien. Der ville det stå et stort lyseblått kjøretøy, merket Post Bank.

Gjennom en sprinkelluke i kjøretøyet kunne den gamle, svaksynte kvinnen skimte en bankfunksjonær. Funksjonæren betalte henne penger. Det eneste som krevdes var å vise fram ID-kortet og å legge tommelen på et apparat. På dataskjermen inne i den mobile bankfilialen kom det opp et bilde av 100-åringen (som i dag er 102), samtidig som tommelens biometriske avtrykk ble sjekket.

50 000 ugandiske shilling var det hun fikk utbetalt. For småbønder på landsbygda er det en solid slump

penger – tilsvarende om lag 105 kroner. Og utgjør om lag 20 prosent av normale månedsutgifter for de fattigste husholdningene på landsbygda i Uganda, ifølge landets myndigheter.

Først madrass, så gris

– Første gang kjøpte vi madrassen, neste gang en gris, forteller datteren – som svarer på den gamle damens vegne.

Takket være trygden, som kom-

« – Jeg tenker å bygge på huset, og ta inn en leieboer.»»

Robimah Nakagozi, 100 år og tidligere småbonde

Oldebarna følger ivrig med når humørfylte 102 år gamle Veria Nazzawi danser for Bistandsaktueltts journalist og fotograf i en landsby i Kayunga-distriktet.

Foto: Sofi Lundin

– Blir snart et nasjonalt tilbud

– Den dagen kommer snart da dette programmet vil bli utvidet til hele landet. Slik svarer Stephen Kasaija, leder for programsekretariatet i landets sosialdepartement, på Bistandsaktueltts spørsmål om når alderstrygden vil bli landsomfattende.

– ALLE ØNSKER nå dette programmet. Det har bevist at det er en svært effektiv måte å løfte folk ut av fattigdom. Samtidig har regjeringen mange ting den ønsker å prioritere innenfor begrensede ressurser.

– Er programmet bærekraftig også den dagen Storbritannia og Irland trekker seg ut?

– Vi har jobbet med anslag for dette, og regjeringen har råd til å opprettholde programmet når den tid kommer. Hvis aldersgrensen økes til 80 år vil antallet mottakere være omlag 358 000, og det antallet

kan regjeringen takle.

– Ville dere ønske å ha flere internasjonale givere?

– Ja, vi trenger givere, og jo flere vi kan få

inn jo bedre vil det være for programmets videre utvikling. Det vil bidra til å holde programmet gående og også gjøre det mulig for regjeringen å prioritere andre viktige formål.

Slik skjer utbetalingene

■ På «pay-day» må mottakere i hver kommune (sub county) ta med seg sitt ID-kort og møte opp på angitt sted. Beløpet er på 25 000 ugandiske shilling (om lag 55 kroner) per måned. De som ikke selv er i stand til å møte fram kan registrere nærmeste pårørende som mottaker. Alderstrygden utbetales normalt annenhver måned.

■ Tjenesteleverandør er den ugandiske postbanken. Hver trygdemottaker får opprettet en konto i denne banken. Trygden blir satt inn på konto. På den måten kan mottakere også utebli fra pay-day uten å tape beløpet. Noen velger også å spare

beløpet til senere bruk.

■ Nasjonale ID-kort er utstedt til alle ugandere i forbindelse med en tidligere registrering og folketelling. Mulighetene for svindel er minimert gjennom en kombinert bruk av biometriske data og foto. Bankfunksjonærene sjekker ID-kort og fingeravtrykk opp mot sine dataregistre.

■ Lokale ledere utpekt av myndighetene (Parish Chiefs) har ansvar for å innrapportere dødsfall, slik at nye alderstrygdemottakere kan innlemmes i «100-klubben».

Les mer:

<http://socialprotection.go.ug/>

Slik gjorde vi det i Norge

Ulike trygdeordninger har vært sentrale elementer i oppbyggingen av den norske velferdsstaten. Utviklingen fra almisser og veldedighet til universelle ordninger har gått gradvis.

Ulike lover og forsikringsordninger på begynnelsen av 1900-tallet banet veien for de universelle ordningene som senere skulle komme. I 1936 ble en behovsprøvet alderstrygd innført. Samme år kom loven om hjelp til blinde og vanføre (1936), mens arbeidsløshetsstrygd ble innført to år etter.

Barnetrygden ble innført i 1946, i 1956 ble syketrygden utvidet til å gjelde alle og i 1957 ble behovsprøving av alderstrygd avskaffet. I 1961 avløste loven om uføretrygd lov om hjelp til blinde og vanføre.

Alminnelig enke- og morstrygd ble innført i 1964. Samme år ble lov om sosial omsorg innført og denne markerte en tydelig endring fra synet på fattighjelp som almisse og gave mot et mer rettighetsbasert og universalistisk system.

Loven om folketrygd, som ble innført fra 1. januar 1967, samlet og samordnet alle velferdsordningene under ett. Den nye loven endret også pensjonsordningen fra å være en ordning som skulle gi en mini-

mumshjelp til å bli en ordning som skulle ligge på et nivå som inntil visse grenser hadde sammenheng med det vedkommende var vant til fra sitt yrkesaktive liv.

Kilde: Wikipedia/Stein Kuhnle «Velferdsstaten», 1983.

Ulike trygdeordninger har vært sentrale elementer i oppbyggingen av den norske velferdsstaten, for eksempel ble barnetrygd innført i 1946. Her fra Østensjøbyen, en av drabantbyene som vokste frem i Oslo i etterkrigsårene. Foto: Sverre A. Børretzen / Aktuell / NTB scanpix

«Museveni»

Robimah Nakigozi (100) er ikke lenger så sterk som hun en gang var. Men hun ordner litt med grønnsaker i hagen og fører den siste geita si. To andre har hun gitt bort.

Foto: Sofi Lundin

18 Tema: Sosial sikkerhet

Norsk støtte?

Mens Storbritannia og Irland er aktive støttespillere til programmer for sosial sikkerhet i flere land, holder Norge foreløpig en langt lavere profil. Norsk støtte til innovative løsninger på sosial velferd framkommer i hovedsak gjennom kjernebidrag og tematiske bidrag til FN, Verdensbanken og frivillige organisasjoner.

I kjølvannet av finanskrisen ga Norge i 2009 støtte til et flerårig fond i Verdensbank-regi, Rapid Social Response. Pengene fra dette fondet er nå oppbrukt, og det er uklart om det vil bli videreført. Fondet har blant annet bidratt til pilotprosjekter,

kapasitetsbygging, systemutforming og kunnskapsformidling om sosial sikkerhetsordninger, og lagt grunnlaget for økt programstøtte fra andre deler av Verdensbanken.

På det humanitære området har Norge gitt støtte til organisasjoner som i økende grad gjør bruk av «cash transfers». Blant disse er Verdens matvareprogram (WFP).

Norges støtte til agendaen for nasjonal ressursmobilisering, herunder skatt og ulovlige kapitalstrømmer, framheves som en indirekte støtte til oppbyggingen av nasjonale sikkerhetssystemer i utviklingsland.

mer annenhver måned, har de også kunnet kjøpe ulike typer mat som den gamle dama liker; melk, poteter og ris, forklarer hun. Til og med kjøtt har de unntaksvis kjøpt inn. Dette er matvarer den kvinnestyrt husholdningen vanligvis ikke unner seg.

– Mor er veldig glad i oksekjøtt. Nå kan vi innimellom kjøpe det, sier enken.

Husholdningen består av den gamle moren, datteren og ni barn. Det lille huset er bygget i solid mur, og vitner om en tid da familiens inntekter var høyere enn i dag.

Datteren viser oss inn i mørket der den svaksynte moren pleier å sove. Et langt og smalt rom med to senger og et slags bad: et vaskevannsfat med vann. Bortsett fra sengene med skumgummimadrasser og to tannbørster i en plastkopp er det vanskelig å få øye på noen andre eiendeler. Elektrisitet og innlagt vann finnes ikke. Heller ikke vinduer.

Selger grisunger

Utenfor i bakgården grynter tre velvoksne griser. De er også, indirekte, et resultat av innføringen av alderstrygd. Samtidig er de en investering for framtida, for hele husholdningen.

Det begynte med purka familien kjøpte, delfinansiert med pengene fra aldersstrygden. Første gang fikk purka seks unger. Én beholdt de, fem ble solgt. For hver av grisungene kunne husholdningen innkassere 70 000 shilling, til sammen 350 000 for alle fem. En pen sum for en fattig husholdning som primært livnærer seg på det de selv dyrker.

Suksessen har gjentatt seg. To ganger i året får aldersstrygd-purka et nytt

kull unger. Det gir nye salg av grisunger, og inntekter til familien.

Pengene var på konto!

Tidligere på dagen har vi også besøkt Robimah Nakigozi. Landsbykvinnen, som selv sier hun er 100 år, er ikke lenger så sterk som hun en gang var. Men hun ordner med grønnsaker i hagen og fører geita si. En niese hjelper henne med det tyngste arbeidet.

Også Nakigozi er en fornøyd mottaker av Ugandas nye alderstrygd. Til sammen, siden starten i 2016, har hun nå mottatt rundt 500 000 shilling, om lag 1000 kroner.

Ved første trygdeutbetaling var hun syk, og kunne ikke møte opp ved betalingsstedet. Neste gang, to måneder senere, sto trygden hennes fortsatt på kontoen som var opprettet for henne i banken. Derfor fikk hun en dobbelt utbetaling.

– For de pengene kjøpte jeg meg sengetøy og ei geit, forteller hun.

Legger nye planer

Nå føler hun imidlertid at helsa skranter, og hun ser seg om etter nye inntektsmuligheter. Den alderstegne kvinnen viser oss en stor haug med sand og store mengder murstein.

Etter neste trygdeutbetaling håper hun å ha nok penger til også å kjøpe inn tre sekker sement.

– Jeg tenker å bygge på huset, og ta inn en leieboer, forteller 100-åringen. ■

Bistandsaktuelt har i denne artikkelen brukt alderen intervjubjektene og deres familier selv har oppgitt. Alder oppgitt på deres ID-kort var noen få år lavere enn hva de selv oppga; 98 år for Veria Nazziwa og 96 år for Robimah Nakigozi.

Tiltak for alle – eller bare for noen?

En diskusjon står sentralt i faglige debatter om sosiale programmer; Skal programmene være for alle (eldre, barn, mødre, osv.) – eller skal de avgrenses og behovsprøves?

Fordeelene med universell dekning er at det er lett å bygge opp støtte i befolkningen og blant politikere, siden alle får en fordel av ytelsene. Det er også stordriftsfordeler, blant annet på grunn av omfang og mindre administrasjon relatert til kontroll og utvalgsriterier. Ulempene er at totalkostnadene ofte er høyere – og at «noen som ikke trenger det» også får støtte.

Fordeelene med avgrensede programmer er at totalkostnadene kan

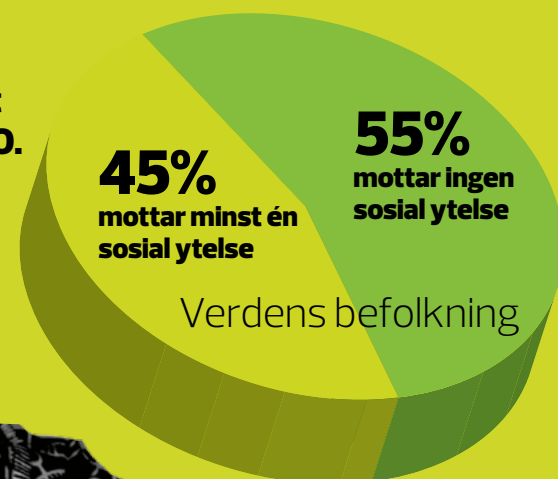
bli lavere enn ved universell dekning. Ulempene er at kontroll- og avgrensingsproblemer oppstår, administrasjonsutgiftene per enhet blir høye. Et særlig problem er at det må utvikles utvalgsriterier og gjøres utvalg som kan skape misnøye i befolkningen. Faren for svindel er større når slike kriterier ligger til grunn.

Mens finansdepartementer ofte vil helle i retning av avgrensede programmer vil faglige eksperter på sosial ulikhet og sosial sikkerhet ofte gå for de universelle.

Kilde: Verdensbanken/Development Pathways

Sosiale ytel

Under halvparten av verdens befolkning er effektivt dekket av minst én sosial ytelse, anslår ILO. Rike land har langt bedre dekning enn fattige. Antallet som mottar sosiale ytelser i fattige land øker.

ser verden over

FNs mål for 2030

FNs bærekraftsmål, punkt 1.3:

«Innføre nasjonalt tilpassede ordninger for sosial sikkerhet for alle, inkludert minimumsstandarder, og innen 2030 nå de fleste fattige og sårbare»

Alderstrygd, fødselspenger, støtte til foreldreløse og andre sårbare barn, støtte til funksjonshemmede og arbeidsledighetstrygd er vanlige former for sosiale velferdsprogrammer.

68 %

av verdens eldre over pensjonsalder mottar en form for alderstrygd.

41 %

av verdens mødre med nyfødte barn mottar en form for fødselspenger eller annen støtte fra det offentlige.

35 %

av verdens barn er dekket av en sosial ytelse.

28 %

av personer med alvorlige funksjonshemninger i verden mottar en form for uføretrygd.

22 %

av arbeidsledige arbeidere i verden mottar en form for arbeidsledighetstrygd.

7 typer tiltak

Sosiale velferdstiltak kan inndeles i disse hovedgruppene, ifølge Verdensbanken:

1. Kontantoverføringer
2. Sosiale pensjoner
3. Matbaserte overføringer
4. Skolemat
5. Tilbud om arbeid i offentlig regi
6. Nødhjelp
7. Skolestipender, fritak for skolepenger, osv.

3 mål

Sosiale programmer har disse hovedmålene:

- 1 Redusere fattigdom og sosial ulikhet
- 2 Styrke husholdningenes motstandskraft mot «kriser».
- 3 Bygge opp om individers muligheter for egen utvikling.

Fra 0 til 100%

Omfanget av utenlandsk finansiering av sosiale programmer varierer kraftig. I DR Kongo, Malawi og Somalia er alt finansiert av utenlandsk bistand. I Angola, Botswana og Namibia finansieres programmene fullt ut av landenes egne midler.

20 **Aktuelt****Skogbevaring i Liberia:**

– Ikke sikkert det blir perfekt, men la oss forsøke

Silas Siakor bidro til å få militsleder Charles Taylor dømt for forbrytelser mot menneskeheten. Her snakker miljøaktivisten om norske skogmilliarder, om å vokse opp med krig – og om hvorfor Liberia valgte en tidligere fotballspiller til president.

Av Espen Røst

«**M**yndighetene forvalter dette landets naturressurser. Dét har aldri gagnet befolkningen».

Slik åpner filmen «Silas», og det er hovedrolleinnhaver Silas Siakor (47) som snakker. I sin tilårskomne Land Cruiser raser miljø- og menneskerettighetsaktivisten gjennom det frodige landskapet, forbi en lastebil fullastet med tømmer, mens han forteller at hjemlandet hans er stappfullt av naturressurser som gjør Liberia svært attraktivt for utenlandske selskaper.

I filmen – som er produsert av Leonardo DiCaprio – hevder Siakor at én million mennesker lever i områder der multinasjonale selskaper har fått lisens til å drive utvinning av naturressurser.

Filmene, som nylig ble vist under *Human internasjonale dokumentarfilmfestival* i Oslo, skildrer Siakors etterforskning av tidligere president Ellen Johnson Sirleaf. Det hevdes blant annet at hun plasserte egne familiemedlemmer i viktige posisjoner og tildelte multinasjonale selskaper landområder, uten forankring i lovverket. Det sies ikke direkte, men antydningene om at den tidligere presidenten var involvert i korrupsjon ligger der som et slør over hele filmen.

– Jeg kan ikke peke på henne og si «du stjal så mange penger», men hun kan i hvert fall holdes ansvarlig for uvilje til å ta de som har vært involvert i mislighold av offentlige midler

«Ellen Johnson Sirleaf ble en stor skuffelse»

– Silas Siakor, miljøforkjemper

eller korrupsjon, sier Silas Siakor når Bistandsaktuelt møter han på Cinemateket i Oslo.

Da hun ble president i 2006, lovet Ellen Johnson Sirleaf velgerne at hun skulle slå hardt ned på korrupsjonen. Også Silas Siakor hadde enorme forventninger til kandidaten som er utdannet ved Harvard, hadde hatt toppjobber i både FN og Verdensbanken – og som ble Afrikas første valgte kvinnelige president. Men etter tolv år er ikke miljøaktivisten særlig begeistret.

– Hun ble en stor skuffelse.

Tok kanskje for stor risiko

Silas Siakor ble for alvor kjent da han «med stor personlig risiko» ble et av de mest sentrale vitnene i krigsforbrytersaken mot Liberias tidligere president Charles Taylor. Siakor og hans organisasjon *Sustainable Development Institute* hadde samlet bevis for at militslederen blant annet brukte ulovlig hugget tømmer til å finansiere sin virksomhet, spesielt i nabolandet Sierra Leone.

Men hogsten tok ikke slutt med Taylors avgang. Silas mener korrupsjonen i landet Norge har lovet én skogmilliard til innen 2020 fortsatt er enorm. Bistandsaktuelt spør om han har vært redd for sitt eget liv etter å ha avdekket handlingene til en som er dømt for forbrytelser mot menneskeheten.

– Når man jobber i et land som Liberia, er akkurat dét noe man ikke ønsker å tenke på. Jeg ser at vi kanskje noen ganger tok en litt for stor risiko, men om du spør meg om jeg ville gjort det samme igjen, er svaret helt klart ja. Når man lever med et helt folk mangler de mest grunnleggende tjenester – blir man ganske

Silas Siakor var nylig i Norge for å presentere dokumentarfilmen om seg selv. «Silas» er produsert av Leonardo DiCaprio og forteller historien om hvordan en gruppe aktivister avdekker korrupsjon og ulovlig hogst i Liberia.

Foto: Espen Røst

sint, og for meg ble det helt uakseptabelt.

Omringet av militser

Silas Siakor vokste opp i relativt enkle kår. Han forteller at han «vet hvordan det er å gå sulten til sengs», at han har måttet kjempe seg opp og frem. Da borgerkrigen brøt ut var han 19 år og hadde akkurat startet på en høyere utdanning i landets hovedstad. Med krigen ble universitetet i Monrovia stengt, og Siakor endte som sikkerhetsvakt i en FN-leir for internt fordrevne i hjembyen Gbarnga. Der hadde også Charles Taylor sitt hovedkvarter.

– Å jobbe i et område som var omringet av ulike militser var vanskelig. Hver dag måtte vi forholde oss til tenåringer med våpen i hånd. Skulle man gjennom en kontrollpost, kunne

man bli trakassert eller slått. Noen ble også drept. Når jeg tenker på den perioden nå, tror jeg nok jeg ble litt vant til det, at man tilpasser seg og fortrenger farene.

Han sier Liberia nå er i ferd med å lege de mest åpne sårene etter en ekstremt brutal krig.

– Samtidig er det en nervøsitet hos mange; for om vi går i riktig retning. Skal vi lykkes med videre utvikling må det slås hardt ned på korrupsjonen, og offentlig infrastruktur må utvikles.

Silas Siakor er ikke nevneverdig imponert av Ellen Johnson Sirleafs år som landets overhode, men har heller ikke stor tro på George Weah, landets nyvalgte leder. Men hvorfor valgte Liberia en tidligere internasjonal fotballstjerne til president da folket gikk til valgurnene i desember 2017?

«Jeg ser at vi kanskje noen ganger tok en litt for stor risiko, men om du spør meg om jeg ville gjort det samme igjen, er svaret helt klart ja»

Fotballspiller og president

– Ellen Johnson Sirleaf var velutdannet og hadde jobbet i FN og Verdensbanken. Hun var en av de aller beste, og var også god på å tiltrekke seg flinke folk fra diasporaen. Men når noen av disse ble involvert i korrupsjon, og hun ikke gjorde noe med det, la det grunnlaget for en oppfatning om at eliten i landet tok seg til rette.

Siakor mener mange tenkte Liberia trengte «en president med kjærlighet til landet».

– George Weah, en fotballspiller som hadde investert deler av sin personlige formue i Liberia, ble sett på som en som elsket landet sitt. Sammen med at han vokste opp i fattige kår – at mange identifiserer seg med hans bakgrunn – avgjorde det valget. Jeg tror han har et godt

hjerter, men man må også ha kunnskap om politikkens kompleksitet for å styre et land. Jeg har ikke veldig høye forventninger, men foreløpig lar jeg tvilen komme ham til gode, sier Siakor.

Norge, med statsminister Erna Solberg i spissen, innledet i 2014 et samarbeid med liberiske myndigheter om bevaring av landets regnskog, etter at mange av hogst-konnesjonene ble annullert av president Ellen Johnson Sirleaf i 2012. Ifølge den norske klima- og skogsatsingen (KoS) forsvinner skog tilsvarende et område på størrelse med Nordmarka i løpet av et halvt år i Liberia, og Silas Siakor sier det «fortsatt er mye ulovlig hogst». Han stiller seg tvilende til lovligheten av de hogst-lisensene som er delt ut av landets myndigheter også de siste årene.

– Vi har fått til omtrent så mye som er rimelig å forvente

Atle Hamar (V) i Klima- og miljødepartementet innrømmer at skogsamarbeidet med Liberia ligger «litt bak skjema».

– For å hindre fremtidig avskoging er det viktig at Liberia ikke har utstedt noen nye konsesjoner for industriell hogst, og at utviklingen av de store palmeoljeplantasjene ikke har gått utover naturskog i perioden etter at Liberia startet samarbeidet med Norge, sier statssekretær i Klima- og miljødepartementet Atle Hamar (V) til Bistandsaktuelt.

Atle Hamar (V), statssekretær i Klima- og miljødepartementet.

Å stanse tapet av regnskogen i Liberia krever også at landet lykkes med en økonomisk utvikling der både menneskelige ressurser og naturressurser utnyttes mer effektivt enn gjennom selvbergingsjordbruk og uregulert småskala hogst, mener statssekretæren.

Hamar forteller at det er indikasjoner på at det har vært en stabilt høy avskoging i Liberia også de siste årene, men sier at det ikke finnes gode tall. Han fremholder at «god overvåking av skogen inngår i de prosjektene Norge støtter og vil være på plass mot slutten av 2019».

Norge har lovet en milliard kroner til skogbevaring i Liberia frem til 2020, men i tillegg til et par mindre prosjekter er det så langt utbetalt kun 120 millioner kroner over tre år i budsjettstøtte og 150 millioner til et skogprosjekt administrert av Verdensbanken.

– *Ligger Liberia bak skjema ift hva man kunne forvente når samarbeidet ble inngått?*

– Det er klart vi går inn i landpartnerskapene med høye ambisjoner og forventninger. Med såpass høy avskoging som vi ser i Liberia, blir det ekstra viktig at landet får et godt grep på forvaltningen av landareal og naturressurser. Han mener dette bør skje så raskt som mulig.

– Samtidig er realiteten at Liberia har kjempet seg ut av en katastrofal ebolaepidemi, tilpasset seg økonomisk nedgang og gjennomført et krevende presidentvalg. Det er også viktig å huske at de viktigste årsakene til avskoging er knyttet til fattigdom og befolkningsvekst. Alt i alt mener jeg vi har fått til omtrent så mye som er rimelig å forvente i samarbeidet med verdens syvende fattigste land, sier Hamar.

Klar for skogsamarbeid?

– Etter mitt syn er de ulovlige alle sammen. Deler av bistanden fra Norge skal gå til å finne ut om de ble tildelt på lovlig vis. En slik evaluering kan bli viktig – for det som er helt sikkert, er at Liberias rike naturressurser fortsatt ikke kommer befolkningen til gode, sier Siakor og bruker et ferskt eksempel for å forklare:

– Et hogstelskap betalte et lokalsamfunn 50 000 dollar for å få hugge skog i «deres område». Lokalsamfunnet investerte pengene i en klinikk og en skole. Så langt; vel og bra – men da vi spurte dem om de visste at hogstelskapet tjente mellom seks og syv millioner dollar på deres skog, ble de lamslåtte. De hadde altså kalkulert inntektene fra avtalen med selskapet ut fra hva de hadde fra før – og det var jo ingenting. De følte seg, med

rette, urettferdig behandlet.

Siakor mener det er viktig at Norge ønsker å bidra til å bevare regnskogen i Liberia og håper bistanden kan bidra med kapasitetsbygging i lokalsamfunn, til å styrke institusjonene som administrerer skogsektoren, og peker spesielt på at en politistyrke mot miljøkriminalitet ville vært bra. Men tror han Liberia er klar for et slikt skogsamarbeid?

– Jeg tror man må se på hvilke alternativer man har, for om man ikke investerer i et land som Liberia – i bedre styresett, i lov og orden, i kapasitetsbygging – blir det kaos. Det er ikke sikkert man oppnår akkurat de resultatene man hadde håpet i starten, at skogforvaltningen blir helt perfekt med en gang, men la oss forsøke å gjøre den bedre enn den har vært frem til nå. ■

Økonomi

■ NORFUND

Åpnet nytt Norfund-kontor

Norfund har åpnet nytt kontor i Accra i Ghana. Utviklingsminister Nikolai Astrup deltok under markeringen. Ghana-kontoret er Norfunds første kontor i Vest-Afrika.

Papir- dronninga av Addis Abeba

Marie Nielsen er norsk gründer i Etiopia. Bedriften hun startet i 2015 har i dag over 50 ansatte og samler inn tonnevis med papp og papir hver eneste dag. Tusener av papirinnsamlere tjener penger på satsingen. **Av Jan Speed**

Millionbyen Addis Abeba er i rask vekst. I fem år har byen vært hjemmet til den norske forretningskvinnen Marie Nielsen. 35-åringen fra Oslo er godt i gang med oppbyggingen av en gjenvinningsbedrift for papir og papp i den etiopiske hovedstaden. Penda Manufacturing er hennes hjertebarn.

Målet er på sikt å samle inn og gjenvinne minst 60 000 tonn papp og papir hvert år. Det tilsvarer rundt 20 prosent av det totale papirforbruket i storbyen.

– Her er det aldri noen typisk dag. Min dag består av det jeg synes er viktigst akkurat da – alt fra å ha møter med myndighetene til å sørge for at lastebilene våre kommer ut av verkstedet som de skal. Det dukker alltid opp ulike utfordringer. Samtidig er dette noe av det som gjør det spennende å jobbe her, sier hun.

– Stort potensial

Etter studier ved Norges Handelshøyskole i Bergen, begynte hun i konsultantselskapet McKinsey & Company. Nielsen jobbet for McKinsey i 11 år, blant annet i Afrika og Asia.

Hun syntes det var mer interessant å jobbe i utviklingsland enn i Norge.

– Noe av grunnen er typen problemstillinger man står overfor som konsulent. I Kenya kan for eksempel spørsmålet være: Hvordan skal vi doble salget i løpet av tre år? Eller i Sierra Leone: Hvordan kan vi forbedre utdanningssystemet og øke læringen på skolene for å doble antal-

let elever som får slutteksamen? Den type problemstillinger har vært mye mer givende for meg enn hvordan man kan forbedre litt på marginen i et velutviklet land, sier Nielsen.

Mens hun jobbet for McKinsey ble hun også stadig mer fascinert av Afrika.

– Det er mange spennende land, kulturer og mennesker i Afrika. Og et veldig stort potensial for vekst. Jeg vil gjerne påvirke og gjøre en forskjell, og i et land som Etiopia har du virkelig muligheten til det.

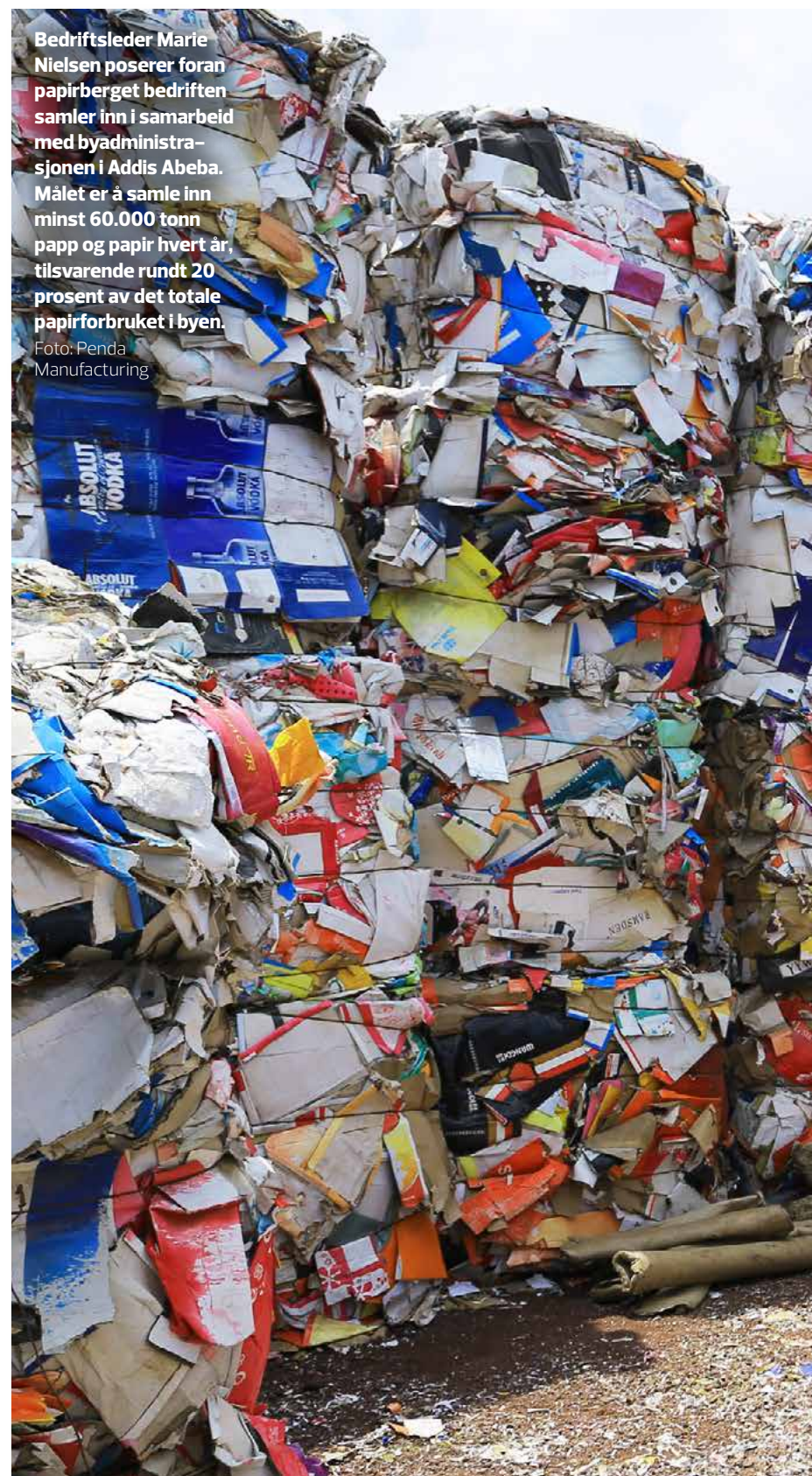
For fem år siden flyttet hun til Etiopia for å etablere McKinseys kontor i Addis Abeba.

– Det var første gang jeg bodde fast på kontinentet. Før det pleide jeg å reise hele tiden, og da blir man ikke like knyttet til et land som når man faktisk bor der. Da jeg valgte å slutte i McKinsey var det også dermed ganske naturlig at det var i Etiopia jeg ønsket å bli værende for å starte noe eget. Der hadde jeg bygget opp relasjoner, gode venner, funnet et sted å bo som jeg liker, og skaffet meg to hunder, sier Nielsen.

– Jeg tror jeg har hatt en gründer-

« Det er ikke noe galt i å skape profitt. Spørsmålet er hvordan man går fram for å tjene profitten og hva man gjør med den. »

Marie Nielsen, bedriftsleder

Bedriftsleder Marie Nielsen poserer foran papirberget bedriften samler inn i samarbeid med byadministrasjonen i Addis Abeba. Målet er å samle inn minst 60.000 tonn papp og papir hvert år, tilsvarende rundt 20 prosent av det totale papirforbruket i byen.

Foto: Penda Manufacturing

spire i meg helt siden jeg var liten, men først etter å ha jobbet som konsulent noen år har jeg fått kunnskap og ferdigheter som har gjort meg i stand til å kunne sette opp noe på egenhånd. Det gjelder alt fra hvordan man forstår et marked, skaffer kapital, setter opp et selskap, til å få ting til å skje.

Nielsen fikk med seg norske investorer. De lette etter en nisje i den voksende etiopiske økonomien. De så at det var et marked for emballasje, men måtte skrinlegge planene da de skjønnte at det ble for dyrt å produsere lokalt. Men de så en annen mulighet: et marked for å levere resirkulert papir til papirfabrikkene. I 2015 etablerte de firmaet Penda Manufacturing.

7000 innsamlere

I dag har firmaet rundt 7000 innsamlere av papir i hovedstaden. De har over 50 ansatte og samarbeider med flere hundre skoler og kontorer. De samarbeider også med etiopiske myndigheter.

– Driften bærer seg i dag. Samtidig er vi langt fra målet om å etablere en fullverdig sirkulær økonomi for alt avfallspapir i Etiopia. Jeg motiveres av å se resultater, så jeg vil ikke gi meg før vi er kommet dit, sier Nielsen.

I dag skal det være rundt 300 000 tonn papir i omløp i Etiopia. Landets økonomiske vekst er på rundt 10 prosent i året, og når økonomien vokser

46,5

milliarder kroner er summen Oljefondet har investert i aksjer i afrikanske land. Det er en betydelig økning fra ett år tidligere.

■ NÆRINGS LIV

Norsk investor til sak mot ugandisk gründer

Den norske investoren Olav Nils Sunde har gått til sak mot det ugandiske selskapet Victoria Seeds Ltd. Selskapet skulle produsere kvalitetssikrede såkorn til småbønder. Daglig leder i selskapet er den prisbelønnede gründeren Josephine Okot. Sunde eier 50 prosent av Victoria Seeds og mener at selskapet har brutt en låneavtale. Sunde er kjent som hovedaksjonær i fergerederiet Color Line.

Norge gir 40 mill. til nytt næringsfond

Norge bidrar med 40 millioner kroner til et nyopprettet flergiverfond for næringsutvikling i Afrika. Fondet drives av Verdensbanken.

Joint Africa Initiative skal bidra til at afrikanske land blir mer attraktive for private investorer slik at det skapes flere arbeidsplasser. Initiativet medfører blant annet at landene må bedre sine rammebetingelser for investeringer og handel, forbedre skattesystemet og bygge velfungerende institusjoner som skal føre til et mer attraktivt og forutsigbart investeringsklima for privat sektor.

Så langt har ti land i Afrika forpliktet seg til denne modellen. Norge har utpekt Ghana og Tunisia som partnerland. I tillegg har Rwanda, Marokko, Senegal, Elfenbenskysten, Etiopia, Benin, Egypt og Guinea forpliktet seg til modellen.

Resirkuleringsbedriften Penda har skapt en rekke arbeidsplasser i Addis Abeba. I dag har firmaet rundt 7000 innsamlere av papir. Innsamlerne får utbetalt en sum tilsvarende halvparten av bedriftens inntekter. Foto: Penda Manufacturing

Bedriften henter papir og papp over hele millionbyen Addis Abeba. Den innhentede papirmassen gjøres tilgjengelig for lokal papirindustri. Foto: Penda Manufacturing

vil også papirforbruket øke.

– Hva er det som driver deg?

– Det å kunne gjøre en forskjell. Å kunne bruke det man har lært og kan for å få til noe man kanskje ikke trodde var mulig. Det er nok lettere i et land som Etiopia enn i et land som Norge. Hvis man ikke er kapitalsterk, for eksempel, så er det nesten umulig å tro at man kan sette opp et gjenvinnings-selskap i Norge. Men i et land som Etiopia, der mye ennå ikke er etablert, er det mulig å starte i det små og bygge noe dag for dag.

Heller business enn bistand

– Dette høres ikke ut som det er velledighet på noen måte?

– Nei, det er det ikke. Mine etiopiske venner sier ofte at de ikke trenger flere folk med bare veldedighetsperspektiv. Derimot trenger de folk som stiller på lik linje med dem, som vil etablere seg i privat sektor og drive bærekraftige selskaper som tjener penger. Pengene kan man reinvestere. Det er ikke noe galt i å skape profitt. Spørsmålet er hvordan man går fram for å tjene profitten og hva man gjør med den. Vi er ikke ute etter å bare tjene penger for oss selv, vi vil også bidra til samfunnet og reinvestere mye av det vi tjener lokalt. For oss går samfunnsbidrag og god butikk hånd i hånd.

Nielsen forteller at etiopiske myn-

digheter har respekt for gründerne.

– De skjønner hva privat sektor er. De ser at du er økonomisk bærekraftig. Mange i Etiopia har nok større problemer med å forstå enkelte bistandsprosjekter. De spør seg selv ofte: hva prøver de egentlig å oppnå? Er prosjektene bærekraftige? Og hva skjer når pengene tar slutt?

I dialog med myndighetene

Nielsen mener at dersom utenlandsk næringsliv skal få til noe i et land som Etiopia, så må man se på myndighetene som en partner.

– Jeg tror mange i privat sektor lokalt ser på myndighetene som et slags politi med vanskelig regelverk

og byråkrati som helst bør unngås mest mulig. Vi har tatt motsatt tilnærming. For å kunne bygge et avfallssystem i Etiopia er vi nødt til å jobbe aktivt med byadministrasjonen, og det har på mange måter vært nøkkelen til suksess. Vi har fått mye hjelp. For å få til det har vi vært veldig åpne om alt vi gjør og hvordan vi jobber. Men det er ikke alltid lett. Det har vært mange lange diskusjoner. Løsningen har ofte vært å kjøre pilotprosjekter, og da ser man jo raskt hva som virker og hva som ikke går, sier Marie Nielsen.

I fjor ble hun kåret til «Årets samfunnsbygger» under næringslivsarrangementet «Ledertalentene 2017». ■

24 Intervjuet

– Jeg ønsker en High 5 for Afrika

– Afrika vil innen 2050 ha like mange folk som Kina og India i dag. Dette er stedet å være for næringslivet, sier Afrikabankens sjef Akinwumi Adesina. Nå vil han ha Oljefondet med på laget.

Av Jan Speed

For litt over to år siden overtok Akinwumi Adesina som president av Den afrikanske utviklingsbanken, en bank som får rundt 600 millioner bistandskroner fra Norge årlig. Adesina har doktorgrad i jordbruksøkonomi fra USA, han har arbeidet for Rockefeller Foundation og vært landbruksminister i Nigeria. Men til tross for at han har hatt en rekke høye stillinger og i dag er banksjef, så vet han godt hva fattigdom er. Adesina vokste opp på landsbygda i Nigeria.

– Hva tar en gutt fra landsbygda med seg inn i stillingen som president i Den afrikanske utviklingsbanken?

– Jeg vokste opp i fattigdom. Bestefar og far var bønder. For meg er ikke fattigdom teori, det er reelt. Jeg har egen erfaring med å jobbe meg ut av fattigdom. Håpet mitt er at vi skal få fortgang i alt som har med utvikling å gjøre. Det er ingen grunn til at det skal være så mange fattige i Afrika. Vi må få utviklingen inn på høyhastighetssporet. Afrikas befolkning har ventet altfor lenge.

– Et kall

– Hva er Afrikabankens rolle i dette arbeidet?

– Den afrikanske utviklingsbanken er en viktig institusjon for å fortgang i Afrikas utvikling. Da jeg ble bankens president, satte vi opp det vi kaller «The High 5s» – fem tydelige mål: *Gi universell adgang til strøm i Afrika, sørge for at Afrika kan brødfø seg selv, skape arbeidsplasser gjennom industrialisering, integrere Afrika slik at landene kan handle med hverandre, og aller viktigst: Forbedre livskvaliteten til innbyggerne.* Det sistnevnte innebærer blant annet å gi tilgang til vann og sanitære forhold

og ikke minst jobber til Afrikas voksende, unge befolkning.

– Jeg tenker ikke at jeg har enn jobb - jeg har en misjon, et kall.

– I arbeidet for FNs utviklingsmål er det mye snakk om å mobilisere private sektor. Hvor realistisk er det?

– Å få privat sektor involvert er det vi jobber med hver eneste dag. Jeg tror ikke utvikling kan skje utelukkende gjennom det offentlige. Statens rolle er enkel – å ha en god politikk, ha gode insentiver, og regulering. Staten skal investere i utdanning og infrastruktur. Men rollen til privat sektor er å drive fram vekst. Afrikabanken investerer i privat sektor gjennom lån til små og mellomstore bedrifter. Det er disse som skaper ni av ti av jobber i Afrika. Vi investerer også i aksjer i ulike sektorer.

Reduserer risiko

– I Norge sier mange i næringslivet at det er for stor risiko forbundet med å investere i Afrika. Hva vil du si til dem?

– I privat sektor er det ofte et problem at folk vegrer seg for å investere på grunn av risiko. Og det finnes både økonomiske risikoer, markedsrisikoer og politiske risikoer. Men Afrikabanken bidrar til å redusere risikoen for private investeringer. Våre risikogarantier fungerer veldig bra.

– Lake Turkana vindkraftpark er et eksempel på dette. Dette er den største vindkraft-parken i Afrika. Afrikabanken har bidratt med 20

«Ikke tenk bistand, tenk heller investeringer.»

«High 5» er slagordet til president Akinwumi Adesina og oppsummerer Afrikabankens fem viktigste målsettinger.

Foto: Jan Speed

millioner euro i garantier for å dekke utviklernes risiko, i tilfelle myndighetene ikke oppfyller sine forpliktelser. Derfor klarte de å få private investorer inn i prosjektet.

– Vi går også inn i områder der andre ikke våger seg – i sårbare stater for eksempel. Vi har investert i blant annet geotermiske anlegg i Rwanda og havner og jernbane i Guinea og i Tsjad. Som bank tror vi at privat sektor kan arbeide i lavinntektsland så lenge vi kan bistå ved å forsikre investeringene. Det gjør at vi har kunnet tiltrekke store investeringer og mangedoble våre garantier. Privat sektor fungerer godt i Afrika. Det er risikoer. Men vi har altså mekanismer som gjør at vi reduserer farene.

645 millioner uten strøm

– Afrikabanken prioriterer to områder – energi og jordbruk – som

framstår som risikable. Du nevnte Turkana vindpark – den er ferdigstilt, men overføringslinjene som myndighetene er ansvarlige for er ikke på plass. Statlige el-verk i Afrika er flere steder beryktet for ikke å overholde sine kontrakter eller for seint betaling. Dette og andre styresettproblemer må gjøre det vanskelig for deg når du skal promotere investeringer i Afrika?

– Byråkratisk treghet og forsinkelser er ikke enestående for Afrika. Men det er akkurat det som er mitt poeng. I Turkana garanterte vi for akkurat den risikoen, og det gjorde at prosjektet kunne gjennomføres. Vi kompenserte for en del tap.

– Vi har finansiert verdens største solkraftverk i Marokko. Det fungerer godt. Og vi har andre prosjekter på gang. Risiko finnes overalt. Det som er avgjørende er hvordan du håndterer den.

Kina oppretter eget «Norad»

Kina fortsetter å trappe opp sitt engasjement i utviklingsland. Nå etablerer landet en egen institusjon med hovedansvar for landets økende bistands- og utviklingsarbeid.

Av Tor Aksel Bolle

– DETTE ER viktig både symbolsk og praktisk, sier Kinaekspert Hans Jørgen Gåsemyr.

Han mener planen om å opprette et nytt «utviklingsdirektoratet» skjer fordi Kinas samlede utviklingsengasjement nå er blitt så omfattende at de trenger et koordinerende organ.

– Etter hvert som Kina er blitt en stadig større aktør så møter de også utfordringer i sitt bistands- og utviklingsarbeid, for eksempel i land med konflikter. De ser trolig behovet for en mer samkjørt utviklingspolitikk og en sterk institusjon som kan bidra til dette, sier Gåsemyr som er forsker ved Institutt for sammenlignende politikk ved Universitetet i Bergen og Norsk utenrikspolitisk institutt i Oslo.

Stort ansvar

Gåsemyr sier at det foreløpig ser ut til den nye institusjonen kan få betydelig ansvar og innflytelse.

– Det nye «utviklingsdirektoratet» skal blant annet koordinere og utforme retningslinjer og «policy», evaluere og kontrollere på utviklingsfeltet. Det ser også ut til at det vil bli plassert rett under statsrådet, altså en sentral plassering i det kinesiske statssystemet, sier han.

Kun anslag

Det finnes ikke presise tall på Kinas totale støtte til utviklingsland. Forskerne ved tenketanken Aiddata i USA har anslått at Kinas finansiering av utviklingsprosjekter mellom 2000 og 2014 var hele 354 milliarder dollar. Mye av dette var lån og eksportkreditter. Anslaget fra Aiddata har også fått mye kritikk fra andre forskere. ■

Les en fyldigere versjon av denne saken på Bistandsaktuelt.no

Verdens brødboks

Adesina har i alle år stått sentralt i arbeidet for å styrke jordbruket i Afrika. Som landbruksminister i Nigeria gikk han til kamp mot den korrupte gjødselindustrien. Matproduksjon er framtidens næring, mener han. Og han mener Afrika vil spille en viktig rolle globalt.

– Når det gjelder jordbruk er Afrika velsignet. 65 prosent av det som er igjen av dyrkbar jord i verden er i Afrika. Ni milliarder mennesker skal brødføses innen 2050. Det er ikke i Europa eller Asia eller Latin Amerika man finner løsningen på den utfordringen, det er i Afrika. Potensialet er enormt. Men potensialet må forvandles til verdier og inntektsstrømmer.

– *Hvordan gjør man det?*

– Vi mener at Afrika må bli et globalt kraftsenter for mat og jordbruk. I løpet av de neste 10 årene vil vi investere 24 milliarder dollar

i jordbruk og næringsvirksomhet knyttet til landbruk. Innen 2030 kommer størrelsen på dette markedet til å være 1000 milliarder dollar. Kontinentet gjør store framskritt for å forbedre forholdene for næringslivet. I fjor ble en tredjedel av alle globale forbedringer for næringslivet gjort i Afrika.

– Når dere tenker på Afrika så bør man ikke tenke så mye på bistand, tenk heller investeringer. Dette er et kontinent der husholdningers konsum kommer til å øke til 2500 milliarder dollar innen 2025. Afrika vil innen 2050 ha samme befolkning som Kina og India i dag. Dette er stedet å være for det internasjonale næringslivet i framtida. Fortjenestene kommer til å være gode.

Vil ha med Oljefondet

I november er Adesina vert for Africa Investment Forum i Johan-

nesburg. De store pensjonsfondene og andre investorer samles. Målet er øke investeringene i Afrika. For første gang har Afrikabanken samlet en koalisjon av hel rekke utviklingsbanker for å bidra til å redusere risikoen for privat næringsliv. Sjefen for Den afrikanske utviklingsbanken håper at også det norske Oljefondet vil satse i Afrika.

– *Hva er ditt budskap til det norske Oljefondet?*

– Norge er en stor støttespiller i Afrikabanken og Afrika. Vi kommer til å ha samtaler med det norske Oljefondet. De har store ressurser. Vi ønsker å sikre at slike fond kan investere i Afrika med overskudd. At de kan investere i infrastruktur eller energi som kan gi stor avkastning. Vi skal gjøre det attraktivt og behagelig for dem å gjøre slike investeringer ved å redusere risikoen, sier Akinwumi Adesina. ■

Meninger

Huset trenger en storrengjøring

#AidToo har avdekket at seksuell trakassering og overgrep også er omfattende i vår bransje. Nå må vi alle rydde, luften og vaske. Men vi må også gjøre noe med grunnmuren – og endre de strukturelle årsakene til at huset ikke har vært trygt.

Av Gry Larsen, CARE Norge

Ingen sak engasjerte oss mer her i Norge i slutten av fjoråret og starten på dette året enn #MeToo. Både i Norge og internasjonalt begynte det med noen modige kvinner som turte å snakke om sine erfaringer med seksuell trakassering og misbruk. Dette ble raskt en global kampanje som spredde seg til alle land og alle sektorer.

Vi skal være veldig glad for at det skjedde. Noen har beskrevet #MeToo som en trykkoker som eksploderte. Jeg synes det er en god beskrivelse. I kjølvannet av #MeToo begynte andre hashtagger å spre seg. #LabourToo, #PoliticsToo, #ChurchToo, #PoliceToo, #SportsToo. Det finnes knapt en bransje som ikke har fått sin egen hashtag knyttet til #MeToo. #AidToo har vist med full styrke at bistanden og bistandsbransjen heller ikke er immun.

Men la oss huske at det ikke var Oxfam-skandalen som startet diskusjonen om seksuell trakassering og misbruk i den norske delen av bistandsbransjen. Det var det kvinner i bransjen – våre kollegaer – som gjorde, i Norge og internasjonalt. Som andre modige kvinner i andre bransjer nektet de å være tause. De fortalte om opplevelser de selv har hatt, hva de har sett og hvordan de har blitt møtt.

Vi har sviktet som bransje

Den store skandalen er ikke at dette har blitt avdekket. Den store skandalen er at dette ikke har blitt tatt tak i før. Vi har sviktet som bransje – og ikke minst må vi som er ledere

i bransjen på ulikt nivå ta ansvar for det. #AidToo må fortsette, inn i alle organisasjoner, i alle styrerom og på øverste ledes bord.

Det er mye vi må gjøre. Det viktigste er forebygging. Vi må sørge for at vi har gode rutiner og prosedyrer for å forhindre og forebygge seksuell trakassering, både internt i organisasjoner og i møte med de som vi ønsker å hjelpe.

Mitt inntrykk er at mange har det og at organisasjoner i disse dager går enda grundigere til verks for å bevisstgjøre og oppdatere. Det er bra. Det må ryddes, luftes og vaskes. Vi må sørge for at det finnes gode varslingsmuligheter, også anonymt – og at alle varsler tas alvorlig og behandles i tråd med rutiner. For å sikre det kreves det også opplæring. Ikke minst må seksuell trakassering få konsekvenser. Det er det viktigste og tydeligste signalet vi kan sende.

La oss åpne for revolusjonen

Men bevisstgjøring og rutiner for varsling og håndtering er heller ikke nok. Som ledere har vi et større ansvar enn å sikre gode rutiner og prosedyrer og å be folk om å varsle.

Vi må grave enda dypere og se på de kulturelle og strukturelle årsakene

« Den store skandalen er at dette ikke har blitt tatt tak i før. Vi har sviktet som bransje. »

til at seksuell trakassering både kan få spre seg og kan være vanskelig å avdekke. Da er vi inne på spørsmål som blant annet likestilling, privilegier, makt, misbruk, skam og skyldfølelse. Vi snakker om #MeToo som en revolusjon. La oss legge til rette for revolusjonen også internt. La oss lære av hverandre, men også av andre bransjer. Vi kan gjøre mer sammen.

Samtidig: Selv om ingen bransje er immun, så krever revolusjonen at vi også retter et kritisk blikk på om det er sider ved vår bransje som gjør oss ekstra sårbare. Jeg tror det er det. Det er sterke avhengighetsforhold i bransjen.

Usunne avhengighetsforhold

Bistand har per definisjon en sterk iboende grad av avhengighet i seg. For å sette det på spissen: Noen gir,

og andre får. Derfor er «do no harm»-perspektivet så viktig i vår sektor, også for arbeidet mot seksuell trakassering og overgrep. Trakassering og overgrep mot sårbare mennesker vi er til for å hjelpe er ikke bare et svik mot de som rammes, det undergraver også legitimiteten til hele bransjen.

Andre avhengighetsforhold gjør seg gjeldende i bransjen. Frivillige organisasjoner opp mot de som gir dem penger til å drive sine prosjekter og programmer. Lokale organisasjoner opp mot nasjonale og internasjonale organisasjoner. Mottakere opp mot hjelpeorganisasjoner.

Det er en utbredt fare for at avhengighetsforholdene i vår sektor gjør at seksuell trakassering og overgrep både skjer på ulikt nivå og at det ikke rapporteres videre. Den eneste måten vi kan gjøre noe med dette på er gjen-

Månedens
spatist

Liv Tønnessen

Gry Larsen

Laila Bokhari

→ Følg debattene på nett: www.bistandsaktuelt.no

■ DEBATT

Eliten kjemper for sine skatteparadiser

Kampen mot ulovlig kapitalflukt vil i mange tilfeller være en kamp mot maktmisbruk på høyeste nivå både innen politikk og næringsliv, skriver Peter Ringstad fra Tax Justice Network og Johan Hermstad fra Fellesrådet for Afrika.

■ DEBATT

Hva gikk galt på Madagaskar?

Hva er det med Madagaskar? Hvordan har det seg at dette landet som er så fredelig og som har så store naturressurser, i dag er så fattig?, spør Johan Kristian Meyer som er minister-råd ved den norske ambassadeseksjonen i Madagaskar.

■ DEBATT

Uganda og flyktningene

De har for tiden tittelen «verdens beste land for flyktninger», de roses av Verdensbanken, EU og USA, men hvorfor er eksempelet Uganda så viktig for oss?, spør frilansjournalist Maren Sæbø.

nom erkjennelse og bevissthet. Ikke alle sider ved vår bransje er like bra. Det må vi være ærlige på.

Midlertidige og korte kontrakter

Avhengighet spiller også inn når det gjelder den omfattende bruken av midlertidige og korte kontrakter. Oppropet #donoharm som flere kvinner i bransjen tok initiativ til, og som har samlet hundrevis av underskrifter fra hele sektoren, inkluderte det å redusere bruken av midlertidige og korte kontrakter som ett av tre krav. Jeg synes vi skal lytte til det de forteller – at mennesker vegrer seg for å si ifra fordi man er redd for konsekvensene for forlengelse og nye kontrakter. Her kan vi som ledere handle raskt og redusere bruken av slike kontrakter til et minimum.

#MeToo og #AidToo har ført til en debatt og en bevisstgjøring uten sidestykke. Noen modige kvinner tok ledertrøya, både her hjemme og ute. Nå må vi som sitter i lederposisjoner i bransjen ta kampen mot seksuell trakassering og overgrep videre. Lederskap trengs også fra norske myndigheter, og mens jeg skriver dette tikker det inn et brev fra vår utviklingsminister og utenriksminister med klare forventninger til oss som mottar tilskudd fra UD/Norad, der de varsler økt prioritering av dette fremover. Det er bra. Med full innsats fra oss alle blir vi sterkere. ■

Les mer: I vårt artikkelarkiv på nett – eller via google – kan du finne Bistandsaktuelt's mange artikler om seksuell trakassering og overgrep i bistandsbransjen.

I denne spalten vil fire samfunnsdebattanter ytre seg om globale spørsmål. Denne gang er det Gry Larsen, generalsekretær i Care Norge og tidligere statssekretær i Utenriksdepartementet.

Øyvind Eggen

Sett fra sør av Henry Lubega, Kampala

Elsket og hatet i Uganda

MOTORSYKKEL-TAXIER, i Uganda bedre kjent som boda-bodaer, er transportmiddelet både fattige og rike elsker å hate. De er en billig og enkel måte å forflytte seg på. Dessuten kan de være et must for å rekke det du skal midt oppe i Kampalas mange trafikkorker.

Men siden de ble introdusert til Uganda for mer enn 20 år siden, har de ikke bare skapt arbeidsplasser, raskere arbeidsreiser og forbedret mange menneskers liv, de har også knust menneskers liv – enten ved å gjøre dem uføre eller ved å drepe deres eneste forsørger.

Tross skadene bodaboda-bransjen har påført enkeltmennesker og samfunnet, er den fremdeles ikke regulert av myndighetene. Så lenge man har nok penger til å kjøpe en motorsykel, kan man lære mens man arbeider.

DENNE lær-mens-du-jobber-praksisen har hatt grusomme konsekvenser, ifølge statistikken ved Mulago National Hospital, landets største sykehus. Her har de opprettet en spesialavdeling for motorsykelulykker, og hit kommer minst 30 ofre for boda-boda-ulykker hver eneste uke, og det kun fra Kampala.

Det er en enorm byrde for en institusjon innenfor en sektor som allerede er underfinansiert.

Motorsykkeltaxi-virksomheten har vokst seg så stor og sysselsetter så mange at den har fått en egen politisk kraft. Politikere, fra presidenten til kommunestyrerepresentanter, spiller på lag med sjåførene for å score bil-

lige politiske poeng. Da sivilsamfunnet og allmennheten generelt krevde regulering av boda-boda-bransjen, var politikerne raskt ute med å forsvare sjåførene med at de var fattigfolk som bare prøvde å få seg et levebrød.

Uten regulering ligger bransjen åpen for misbruk og utnytting av alle slags mennesker, mener kritikerne.

ET NYTT PROBLEM i storbyen er at boda-bodaene har blitt et hjelpemiddel for mordere. En nasjonal talsmann for politiet, en riksanklager, en general og kjente muslimske geistlige har alle vært utsatt for bakholdsangrep av overfallsmenn på motorsykkeltaxier.

Soldater måtte i januar i år gripe inn for å arrestere lederne av en motorsykkeltaxi-gjeng som kaller seg Boda Boda 2010. Dette skjedde etter at en regnskapsfører ved et privat sykehus forsvant, og senere ble funnet drept. Gjengmedlemmene tilsto i avhør at de hadde fått beskjed av lederne sine om å bortføre og drepe regnskapsføreren.

Myndighetene i Uganda sitter nå mellom barken og veden. Skal de gå så langt som å forby en bransje som sysselsetter hundretusener av mennesker for å redde Uganda fra kriminelle gjenger og det blodbadet på veiene som ryster nasjonen? Bare i hovedstaden Kampala regner myndighetene med at det nå opererer 200 000 motorsykkeltaxier. ■

Forfatteren er journalist i den ledende uavhengige dagsavisen *The Daily Monitor*.

Tross skadene bodaboda-bransjen har påført enkeltmennesker og samfunnet, er den fremdeles ikke regulert av myndighetene. Så lenge man har penger til å kjøpe en motorsykel, kan man også kjøre taxi.

Foto: Sofi Lundin

Alvdølen som har sett diktatorenes overgrep

Han har så vidt unngått å bli bombet i Syria og han har dokumentert brudd på menneskerettighetene i en rekke land. Kona ble han sammen med etter en vill biljakt i Sør-Ossetia. Selv kaller Ole Estein Solvang seg en «traust nordøsterdøl». Nå skal han være med på å lede Flyktningshjelpen. **Av Tor Aksel Bolle**

Jeg tenkte «fanken heller, det er nå eller aldri». Og så ga jeg henne et kyss. Veldig ulikt meg det der, altså. Må jo ha vært adrenalinet som fortsatt var i kroppen. He he.

Ole Solvang sitter ved morens kjøkkenbord i Ullevålsveien. Slank og gutteaktig, med et kjapt smil som aldri er langt unna. Det eneste tegnet på at Solvang snart bikker 40 er et stenk av grått i det mørke håret. Det nye fjeset i Flyktningshjelpens ledergruppe – før jul startet han som sjef for organisasjonens avdeling for partnerskap og policy – byr på te.

Han forteller om hvordan han og hun som nå er kona hans – russiske Anya Neistat – ble et par.

Og det er litt av en historie: De to var på jobb for menneskerettighetsorganisasjonen Human Rights Watch (HRW) i Georgia. Med Solvang bak rattet og Neistat som kartleser gikk det galt: de krysset inn i det opprørskontrollerte Sør-Ossetia. Her ble de arrestert av sør-ossetiske styrker og tatt med til en politistasjon. De ble beskyldt for å være spioner. Truet av fulle soldater. Til og med innenriksministeren i Sør-Ossetia fant det nødvendig å komme innom for å gi dem kjeft.

– Vi visste at folk var blitt torturert i kjelleren på akkurat den politistasjonen, så vi ville absolutt ikke ned dit. Situasjonen var ganske guffen, sier Solvang.

Etter en del fram og tilbake ble de sluppet fri. Neste morgen kjørte de mot Georgia, men underveis møtte de en bil med væpnede opprørere som signaliserte at de skulle stoppe. I stedet for å stoppe valgte Solvang å «gi bønn fjøl». Han så i speilet at bilen snudde og tok opp jakten. Ved en avkjørsel svingte han brått av veien og skrudde av motoren. Like etter raste bilen med opprørerne forbi.

Solvang og Neistat kom seg tilbake til sikkerhet på den georgiske siden. Og det var altså i etterkant av denne opplevelsen den vanligvis så sindige alvdølen tok sjansen på å kysse sin framtidige kone, en dame han knapt kjente.

Habil tangentmann

Men la oss spole tilbake noen tiår og forflytte oss til Alvdal.

Lenge før Ole Solvang – Ole Estein for de som kjenner han godt – råkjørte på veiene i Sør-Ossetia, var det nemlig i Alvdal han vokste opp. Nærmere bestemt på Søberg gård. Sønn av Liv og Arild. Bror til Maren, som driver gården i dag. En barndomsvenn beskriver han som en «Solan Gundersen-type»: Uredd, full av energi og pågangsmot. Her bør det kanskje påpekes at Aukrust-figuren Solan Gundersen også er kjent for å være en type med lav moral, en kar som flere ganger er blitt kastet ut fra Theatercafeen og som stadig skifter jobben på Rustadsaga etter sene kvelder med mye konjakk.

Men det er ting som tyder på at unge Solvang ikke delte Solans hang til utsvevende natteliv.

For vår mann gikk ut av Nord-Østerdal videregående med 19 seksere. På fritida spilte han i en serie med band allerede fra tidlig ungdomsalder og var blant annet en habil tangentmann i bandet «High Five» (Sjanger: dansbar populærmusikk. Deres versjon av Dire Strait sin klassiker *Walk of Life* var særlig populær på lokale dansetilstelninger).

«Det er noen episoder og mennesker som biter seg fast. Jeg vet ikke hvorfor det er akkurat de situasjonene, men sånn er det.»

HVEM?

Ole Estein Solvang

- Alder: 39 år
- Ny sjef for Flyktningshjelpens avdeling for partnerskap og policy.
- Har tidligere jobbet mange år i Human Rights Watch sitt kriseteam.
- Var en av hovedpersonene i Netflix-dokumentaren «E-team».

– Jeg hadde en fantastisk oppvekst i Alvdal. Kunne ikke vært bedre. Trygt og godt.

– Men likevel kunne du knapt vente med å komme deg ut verden?

– Nja, jeg hadde en slags utferds-trang da. Mora mi jobba som engelsklærer for Fredskorpset i Botswana. Vi besøkte henne der nede noen ganger og det var spennende. Vi reiste en del ellers også. Så det kom kanskje derfra.

Gikk på etterretnings-skole

Etter oppveksten i Alvdal ble det studier i Oslo; forberedende og statsvitenskap. Da han skulle avtjene verneplikten ble han tatt opp ved det som dengang het Forsvarets Skole i Etterretnings- og Sikkerhetstjeneste. Blant de handplukkede aspirantene ble Solvang bestemann i sitt kull.

Men til tross for tilbud om jobb i Forsvaret valgte han videre studier. Solvang fikk Johan Jørgen Holsts stipend, et stipend som finansierer utvalgte studenters studier ved det prestisjetunge Columbia-universitet i New York.

– Det var en stor overgang og ganske skummelt. Det var veldig mange flinke og selvsikre folk.

– Du er jo også ganske flink?

– Joda, men plutselig var jeg omgitt at folk som hadde veldig solide utdannelser fra alskens dyre privatskoler. Som hadde lest masse bøker jeg så vidt hadde hørt om. Jeg kjente litt på det.

Mens han studerte i New York begynte Solvang å jobbe som som ubetalt ekstrahjelp hos menneskerettighetsorganisasjonen Human Rights Watch. Ledelsen i HRW, en organisasjon som får 800-900 søkere på hver stilling, må ha sett noe i den unge nordmannen.

De sender ham til Usbekistan. Der jobber han i ett år.

Så blir han spurt om å bli sjef for en russisk rettshjelpsorganisasjon som HRW samarbeider med. 27 år gammel flytter til Moskva og får ansvar for 15 ansatte. Halvparten var russiske advokater som arbeidet med å saksøke den russiske staten for brudd på menneskerettighetene.

– Jøje meg. Det høres ut som litt av en jobb for en nyutdannet, ung mann. Hvordan gikk det?

– Jeg kunne jo helt sikkert gjort mye annerledes og bedre. Men vi fikk til mye også. Jeg sitter fortsatt i organisasjonens styre. Per i dag har den vunnet over 200 saker mot den russiske staten.

Med i Netflix-film

Etter et par år vender Solvang tilbake til New York og arbeider for Human Rights Watch. Han blir etter hvert sendt til Georgia – og det er altså der han treffer sin framtidige kone.

De blir kjærester og flytter sammen til New York. Hun er talefør, temperamentsfull og pågående. Han er mer innadventt, analytisk og stort sett rolig «som skjæra på tunet». Hun elsker mat og litteratur. Han sovner av romaner og spiser gjerne corn flakes til lunsj uten å merke at melka er dårlig. Men de utfyller hverandre og jobber bra sammen. De neste årene er paret en del av HRWs kriseteam, de reiser verden rundt for å doku-

Ole Solvang leder nå avdeling for partnerskap og policy i Flyktninghjelpen. Men før han takket ja til den jobben hadde han noen av verdens mest kriserammede steder som arbeidsplass.

Foto: Espen Røst

mentere brudd på menneskerettighetene: Georgia, Sri Lanka, Syria, og så videre.

I dokumentar-filmen «E-team», som ligger på Netflix, er paret sentrale. Filmskaperne følger dem på jobb i Syria. Solvang og Neistat drar til områder som utenlandske journalister og hjelpeorganisasjoner for lengst har forlatt. Faren for kidnapping, å bli skutt eller bombet er der hele tiden. Mens de intervjuer en familie i et hus, blir nabohuset jevnet med jorda av en bombe. I filmen ser vi de to diskutere Anyas graviditet mens de kjører rundt i Syria, i en annen scene kommer de tilfeldigvis på at de faktisk har bryllupsdag.

– For de fleste ville det være galenskap å reise rundt i Syria, Anya var til og med gravid. Hvorfor var dere villig til å ta den risikoen?

– Dette var ganske tidlig i konflikten, og vi mente jo at det var utrolig viktig å dokumentere overgrepene.

Få fakta på bordet slik at verden vet hva som skjer. Målet er selvsagt at de som står bak blir holdt ansvarlige, slik at det blir færre overgrep mot sivile.

Paris, London, Oslo

Familien Solvang bor i nå i treroms leilighet sør i Paris. Ekteparet har bodd der siden 2010. Familien har vokst raskt de siste årene: de har barn på 4 år, 2 år og ni måneder, i tillegg har kona Anya en sønn fra før.

– Tre små barn, kone med jobb i London, du jobber nå for Flyktninghjelpen med hovedkontor i Oslo. Ser du i det hele tatt barna dine?

– Jada, men det er jo hektisk. Det hjelper at Anna også er i en lignende situasjon. Vi må begge jenke oss og prøver å få det til slik at en av oss alltid er hjemme. Det gjør jo at vi ser litt mindre til hverandre da.

– Men hva slags språk snakker barna egentlig. Russisk? Norsk?

Engelsk? Fransk? Esperanto?

– Anya snakker russisk med dem, jeg snakker alvdøl med dem, storebroren snakker engelsk med dem – og vi lever i Frankrike. Foreløpig ser det ut til å gå bra, Ari på fire svarer på det språket han blir snakket til på. Det er mulig de blir totalt forvirra og vi må endre opplegg. He he.

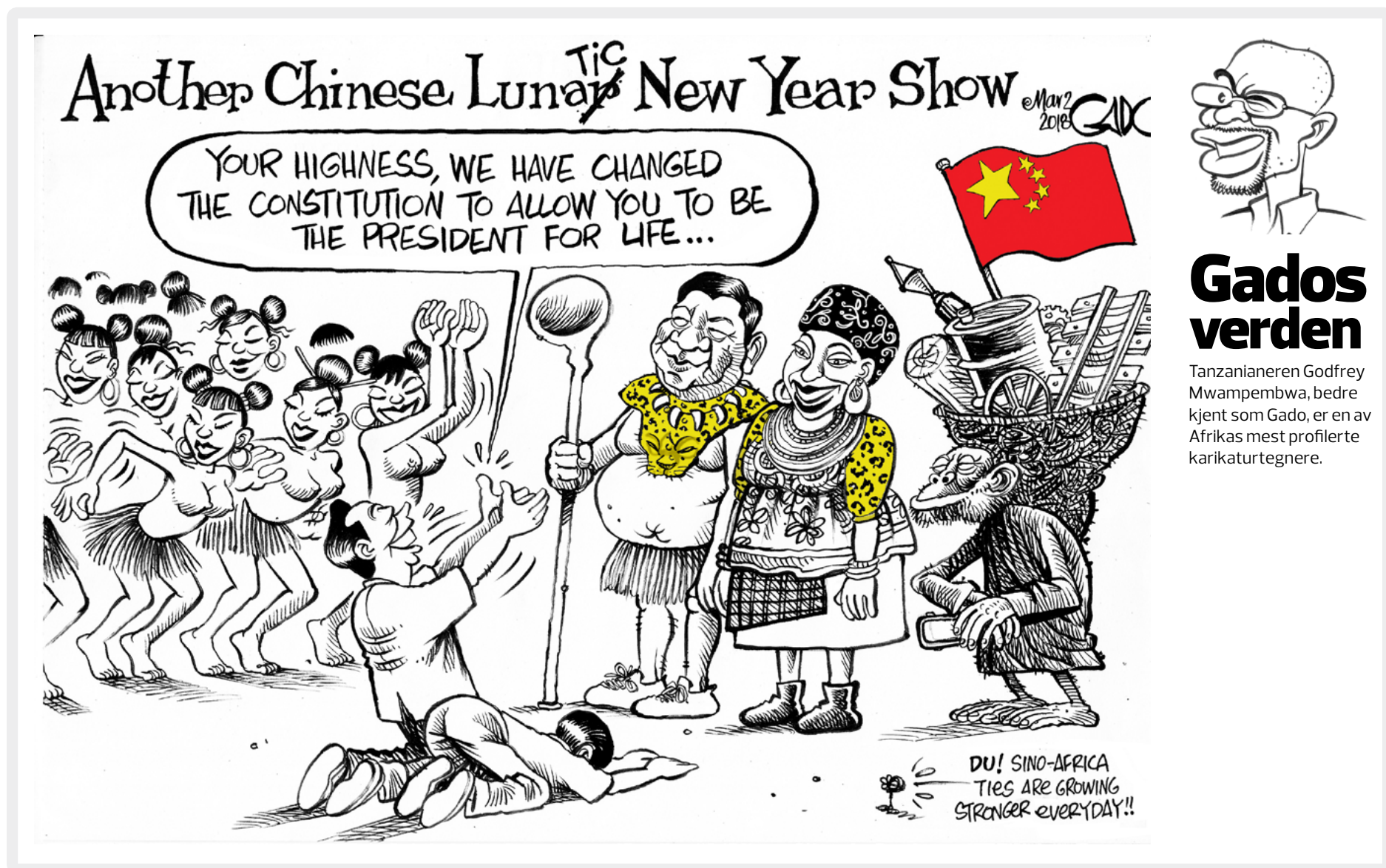
– Nå er du blitt sjef, går på møter og sitter mesteparten av dagen på kontor. Er det ikke kjedelig sammenlignet med jobben du hadde før?

– Nei! Det er veldig spennende og lærerikt. Da jeg nå byttet jobb var det ikke tilfeldig at det ble Flyktninghjelpen. Det er en veldig proff organisasjon. Til syvende og sist så er det viktigste for meg, hvor enn jeg måtte jobbe, at jeg føler at jeg er med på å gjøre en forskjell ute i den virkelige verden. Det er veldig viktig å ha dette klart for seg, spesielt når man jobber på et hovedkontor der

vi ikke er i daglig kontakt med de som trenger vår hjelp. Det er alltid en risiko for at man blir begravd i prosesser og abstrakte diskusjoner.

– Du var i mange år en slags reisende dokumentarist av overgrep og faenskap. Bærer du det med deg?

– Man kan ikke ta alt innover seg, da blir det umulig å gjøre jobben. Men man er jo også et medmenneske. Det er noen episoder og mennesker som biter seg fast. Jeg vet ikke hvorfor det er akkurat de situasjonene, men sånn er det. Vi møtte for eksempel et eldre par i Syria. Sønnen deres var aktiv i protestene mot president Assad. En dag kom det væpnede menn hjem til dem og tok han med seg. Foreldrene fant han drept på søppelfyllinga 50 meter fra huset. De fortalte det til oss, og prøvde å være sterke. Men sorgen var bare for sterk for dem, de brøt helt sammen. Han var deres eneste barn. Jeg glemmer det ikke. ■

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som Gado, er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere.

Hva i all verden?

Foto: Wikimedia

1

Hvem er dette?

2 Hva heter hovedstaden i Jordan?

3 Fridtjof Nansen fikk Nobels fredspris hvilket år?

4 Hva heter Kinas president?

5 I hvilket land ble OL arrangert første gang (i moderne tid)?

6 Hva er bilateral bistand?

7 I hvilket land ble Buddha født?

8 Hva var «Jim Crow-lovene»?

9 Hvilket tall står romertall L for?

10 Hva står UNDP for?

11 Hvilken by ligger lengst sør: Bangkok eller Phnom Penh?

12 Bokseren Muhammad Ali regnes som en av tidens

Foto: Pixabay

14

største idrettsmenn. Hva het han før han tok navnet Muhammad Ali?

13 Hvem var Hugh Masekela?

14 På hvilken øy lever det flest lemurer?

15 Hvem ble fratatt gullet på 100 meter for herrer under OL i Seoul 1988 på grunn av doping?

16 En diamant består av hvilket grunnstoff?

17 Hva er det offisielle språket i Palestina?

18 President Trump sparket nylig sin utenriksminister Rex Tillerson. I hvilket firma jobbet Tillerson før han ble utenriksminister?

19 Ny-Guinea er verdens nest største øy. Men er øya større enn Norge?

20 Hvor mange offisielle FN-språk er det?

16

Foto: Wikimedia

EKSPERTNØTTER:

1 Hvilket år kom første utgave av Bistandsaktuelt ut?

2 Paraplyorganisasjonen Digni har ny generalsekretær. Hva heter vedkommende?

3 Hva er kynologi?

2015

BLI MED OSS PÅ FACE-BOOK

* Antall følgere per 19. mars 2018.

BISTANDSAKTUELT

Nytt om navn Har du skiftet jobb? Send en melding og bilde til baktuelt@gmail.com.

Anna Ljønes Ringvold og **Maria Kristine Eikland Bækkelle** er henholdsvis ny styreleder og ny administrativ leder i Effektiv Altruisme (EA) Norge.

De ble valgt på EA Norges første landsmøte i januar. Ringvold har mastergrad i industriell økologi fra NTNU og har vært involvert i EA-bevegelsen i Norge siden 2014. Hun har tidligere vært leder for Effektiv Altruisme NTNU. Bækkelle har mastergrad i industriell design fra NTNU i Trondheim og har vært involvert i EA-bevegelsen i Norge siden 2014. Hun har tidligere jobbet som daglig leder for Stiftelsen Effekt.

Frida Jørholm Andersen er blitt valgt som ny leder for Operasjon Dagsverk. Hun sitter fram til mars 2019.

Håvard Hovdhagen (44) er ny landdirektør for Kirkens Nødhjelp i Malawi.

Han kommer fra Studentenes og Akademikernes Internasjonale Hjelpesfond (SAIH), hvor han har vært daglig leder de siste fire årene. Han har tidligere vært ansatt i

Roland vil gjøre noe nytt

Norfund-sjef Kjell Roland har gitt beskjed til styret at han til sommeren slutter som sjef i Norfund. Roland har vært sjef for det statlige investeringsfondet i 12 år og han fyller 65 i år.

Som Norfund-sjef har Roland vært en frittalende forsvarer for behovet for større investeringer i utviklingsland og ikke gått av veien for å snakke i store bokstaver.

Han sier til Bistandsaktuelt at alderen gjør at det er riktig for ham å gå av nå:

– Jeg har lyst til å jobbe mange år ennå. Skal jeg begynne med noe nytt, så må jeg gjøre det før alderen blir en hindring. Roland sier dessuten at Norfund nå fungerer så godt som organisasjon, at han gjerne overlater roret til andre: – De siste årene har jeg hatt en ledergruppe som er den beste jeg noen gang har hatt, og som fungerer veldig godt. Et lederskifte nå er veldig ukomplisert for Norfund. Organisasjonen er nå robust og har høy kvalitet, sier han. Avgangen skal ha vært planlagt siden i fjor høst. Styret i Norfund har startet en bred prosess for å finne Rolands etterfølger. ■

Fredskorpset og i Røde Kors, hvor han blant annet har vært stedlig representant i Belize.

Elyse Leonard (29) er Redd Barnas nye rådgiver for trygge skoler.

Hun skal særlig fokusere på programutvikling av modellen «Schools as Zones of

Peace». Leonard har tidligere jobbet for Sivilombudsmannen forebyggingsenhet og Human Rights Watch. Hun har mastergrad i menneskerettigheter og humanitært arbeid fra Sciences Po.

Zeina Bali (28) jobber med Redd Barnas verktøykasse for utdanning i kriser og konflikt.

Hun har jobbet som utdanningsrådgiver med fokus på å styrke kvaliteten på utdanningstilbud i kriser i Redd Barna siden 2017. Bali har tidligere jobbet med Norsk Folkehjelp i Tyrkia og gjort forskning for Refugee Studies Center om utdanning for flyktningungeungdom i Tyrkia. På sin fritid er hun frivillig med UWC (United World Colleges), den syriske komiteen og SPACE (Syrian Peace Action Centre). Hun har mastergrad i internasjonal utvikling og ledelse fra Lund University, Sverige.

Erik Berg er valgt som nestleder for rådgivningsgruppen AGGI i FNs bosetningsprogram. FNs Bosettingsprogram (UN Habitat) opprettet i 2012 en «Advisory Group for Gender Initiatives» (AGGI) etter forslag fra bl.a. Norge, Tanzania og Ghana. Gruppens mål er å «mainstream» likestilling innen Programmets normative og operasjonelle arbeid. UN Habitat har et årlig budsjett på 350 millioner dollar.

Berg, som har mangeårig yrkesbakgrunn fra Norad og Utenriksdepartementet, er for tiden styreleder i Habitat Norge. I januar 2018 ble han oppnevnt som medlem av AGGI etter forslag fra likestillingsorganisasjonen «Huairou» med sekretariat i New York. Under «World Urban Forum» i Kuala Lumpur (7–13 februar) ble Berg valgt som AGGIs nestleder for to år. Leder er professor Ana Falu fra Argentina.

Vi søker en lagleder som vil forandre verden

FORUT søker etter ny generalsekretær som vil lede en norsk bistandsorganisasjon med store ambisjoner. Du må være en allsidig leder og lagspiller som vil jobbe i en bistandsbransje i forandring. Viktige oppgaver vil være å lede organisasjonen gjennom å arbeide for kontinuerlig kvalitetsheving av virksomheten, profilere FORUT og sikre finansiering og økonomistyring.

Se hele utlysningen på forut.no eller FINN-kode **116240005**.

Søknadsfrist: **14. april 2018**

TILTAK MOT MISLIGHETER
REGELBRUDD
KORRUPSJON
I BISTANDSSEKTOREN

Les mer på governance.no

Seminar i Oslo 18. april

BISTANDSAKTUELT

Fagblad om utviklingssamarbeid.

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvar for innholdet i bladet.

Ansvarlig redaktør:

Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Debattansvarlig:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Nettavisredaktør:

Jan Speed
jasp@norad.no

Bildeansvarlig:

Espen Røst
Journalister:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Espen Røst
espenrost@gmail.com

Nina Bull Jørgensen
nbjorgensen@gmail.com

Martin Skjæraasen
martin.skjaeraasen@gmail.com

Asle Olav Rønning
asle.olav.ronning@norad.no

Administrasjon:
Ragnhild Eitungjerde Høyvik
Ba-Musa Ceessay

Internett:
www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:
Boks 8034 Dep
0030 Oslo

Kontoradresse:
Bygdøy Allé 2 (1. etg.)

Telefoner:
23 98 00 00 (sentralbord)

23 98 02 37 (redaksjon)

23 98 02 39 (annonser)

E-post redaksjon:
gz@norad.no

E-post annonser:
toab@norad.no

Design og produksjon:
Medier og Ledelse AS

Trykk:
Amedia Trykk AS

Abonnement:
Bistandsaktuelt, Norad

Boks 8034 Dep,
0030 Oslo

Telefon: 23 98 02 35

E-post: adr-ba@norad.no

Abonnementet er gratis.

Utgifter:
Norad

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:
20. mars 2018

Opplag denne utgaven:
19 500 eksemplarer.

Bistandsaktuelt er medlem av **Fagpressen**.

Neste Bistandsaktuelt:
Utkommer cirka
4. mai 2018.

22 år gamle Jessica Nhantumbo (til venstre) sier hun har fått mer orden på livet sitt etter at hun ble med i musikkprosjektet Xiquitsi. Her varmer hun opp sammen med Juvania Mungumbe og Pierre Timbe.
Foto: Nina Bull Jørgensen

Nye toner i Mosambik

Klassisk musikk har aldri vært det «hotteste» under Afrikas sol. Men de siste fem årene har et norskstøttet prosjekt bidratt til å endre på dette. Xiquitsi gir nye muligheter til unge mosambikiske musikk talenter – fra alle lag av befolkningen.

Av Nina Bull Jørgensen, i Mosambik

Avskallet maling, sprekker i murveggene, hvitt er blitt til grått av eksos... Vi er på vei inn i Cinema Scala, i en av downtown Maputos travleste gater. Den ærverdige art deco-bygningen har sett sine bedre dager. Men lukker du øynene og lytter er det nesten som å gå inn i et konsertlokale Wien, London eller Berlin. Nesten.

– Vi har *ikke* vært ute etter å tvangssprøyte europeisk musikk i blodet på mosambikere. Vi ønsker bare å bringe ny berikende musikk til folket, og å utvikle musikken på en mosambikisk måte, understreker Xiquitsis prosjektleder Kika Materula (36).

Kika fikk selv sitt første møte med klassisk musikk som 13-åring, under et utvekslingsopphold i Portugal i 1995. Siden har hun reist verden rundt som musiker i et portugisisk symfoniorkester, som obo-solist og

som musikk lærer. Men hun har ikke glemt hvor hun kommer fra.

– Jeg vokste opp under trange kår. Min mor var alene med fire barn, og jeg husker hvordan hun slet med å betale for at jeg skulle få gå på musikk-skole, forteller den mosambikiske musikeren.

Fattige og rike spiller sammen

Kikas drøm om å starte opp Mosambiks aller første symfoniorkester er i ferd med å bli virkelighet. Og det er hun utrolig stolt av, sier hun. Men enda viktigere er det sosiale aspektet ved prosjektet.

– Jeg ville starte noe som alle kunne få muligheten til være med på, uansett om familien har penger eller ikke, sier prosjektlederen.

– Vi har en miks av alt. Du har sønnen til en minister og de som ikke engang har noe å spise til i morgen. Elevene kommer fra totalt forskjell-

lige virkeligheter, og jeg tror er det som er det magiske med Xiquitsi. Når de spiller sammen i et orkester er de helt like, ingen forskjell.

Blir bedre medmennesker

Xiquitsi gir like muligheter til alle, men reglene er strenge. Elevene må være ekstremt dedikerte til musikken og prosjektet. De har fellesøving 12 timer i uka. I tillegg er det forventet at de øver på egenhånd minst 3-4 timer hver dag.

– Mer enn bare musikk, er vi her for å oppdra de unge, sier prosjektlederen.

– Elevene våre blir også mer fokuserte på andre felt. De gjør det bedre på skolen og de blir bedre medmennesker. Musikken bidrar til å utvikle hjernen, evnen til å konsentrere seg og evnen til å samarbeide.

– Ikke bare musikk

Xiquitsi har siden 2013 engasjert mer enn to hundre barn og unge i alderen 6 til 25 år. De har lært å spille instrumenter som fiolin, cello, kontrabass og perkusjon. Noen har lært å komponere, og noen synger i kor. Tre uker i året arrangeres også en klassisk musikkfestival med dyktige musikere fra hele verden.

– Det er et viktig poeng at musikere ikke bare kommer for å holde konserter, men at de også legger noe igjen til det mosambikiske folket, at de bidrar med å undervise lokale ungdommer, sier en glødende engasjert Kika Materula.

Døra på kontoret hennes står på gløtt. Samtalen med Bistandsaktuelt blir akkompagnert av silkemyke toner. Fredag ettermiddag er det de eldste elevene som øver – og akkurat nå er det Capriol-suiten av Peter

Warlock som skal øves inn.

En av de unge musikerne får lov til å ta en liten pause for å snakke med journalisten fra Norge.

– Xiquitsi er ikke bare en musikk-skole, sier fiolinisten Jessica Nhantumbo (22).

– Vi lærer så mye mer. For eksempel å samhandle med andre, ta styring på eget liv, ta hensyn... Og at vi får denne muligheten uten å betale. Jeg hadde ikke hatt råd til å betale selv.

Stolt

Fra å være det hun selv kaller en «vilter og ufokusert» tenårings er Jessica nå en målrettet ung kvinne som spiller musikk flere timer om dagen samtidig som hun studerer på Eduardo Mondlane-universitet i Maputo.

– Jeg har blitt mye mer disiplinert og gjør det faktisk mye bedre på skolen og universitetet nå enn før. Det å komme hit gir meg ny energi, sier Jessica.

Og innsatsen har allerede båret frukter. I fjor ble valgt ut til å delta på en stor musikkfestival i Sør-Korea, som én av kun tre fra Afrika. Hun fikk et stipend for å studere musikk i Brasil, og hun deltok på en festival for unge musikere i Portugal.

– Jeg ble kjempestolt av å representere landet mitt. Jeg hadde aldri trodd at jeg skulle være i stand til det. 2017 var et fantastisk år, konstaterer Jessica. ■

Norsk støtte

■ Den norske ambassaden har siden 2013 støttet det mosambikiske kulturprosjektet Kulungwana med 8,3 millioner kroner. Xiquitsi er en del av dette kulturprosjektet.